

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Primul Congres al Științei și Învățămîntului — eveniment de mare însemnătate în viața social-politică și cultural-științifică a țării

În zilele de 28 și 29 noiembrie a. c. s-au desfășurat, la București, lucrările Congresului Științei și Învățămîntului.

Deschiderea lucrărilor a avut loc în prezența Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România.

Cuvîntarea de deschidere a fost rostită de către Doamna academician doctor inginer Elena Ceaușescu, prim viceprim-ministru al guvernului, președintele Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie.

Într-o atmosferă de însuflețitor entuziasm patriotic, președintele țării, Domnul Nicolae Ceaușescu a rostit o amplă cuvîntare.

Congresul a hotărît, în unanimitate, ca magistrala expunere făcută de președintele Republicii să constituie documentul politic programatic de orientare a întregii activități desfășurate de oamenii muncii din domeniile științei și învățămîntului.

S-a procedat, în continuare, pe parcursul celor două zile de desfășurare a lucrărilor la o temeinică și profundă analiză a tuturor punctelor înscrise pe ordinea de zi.

În final, s-au făcut propuneri pentru de-

semnarea președintelui Consiliului Național al Științei și Învățămîntului și a membrilor consiliului.

Doamna academician doctor inginer Elena Ceaușescu a fost desemnată, în unanimitate, în funcția de președinte al Consiliului Național al Științei și Învățămîntului.

S-au adoptat apoi, în unanimitate, rapoartele și programele supuse dezbaterii congresului.

Au fost adoptate, de asemenea, Hotărîrea și Apelul Congresului Științei și Învățămîntului către oamenii de știință, cultură și cadrele didactice din întreaga lume pentru colaborare, dezarmare și pace.

Cuvîntarea de închidere a lucrărilor a fost rostită de către Doamna academician doctor inginer Elena Ceaușescu, președintele Consiliului Național al Științei și Învățămîntului.

S-a dat citire și s-a aprobat cu vie emoție textul unei telegrame adresată Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, exprimînd nețărmurita dragoste și înalta prețuire a slujitorilor științei și învățămîntului față de eminentul bărbat de stat care conduce cu înțelepciune și cetezanță destinele patriei noastre.

Unirea Transilvaniei cu România la 1 Decembrie 1918 — moment fundamental în istoria Patriei

În viața fiecărui popor există numeroase evenimente și date, adică intrate în conștiința, în însăși ființa sa, care îl fac demn de respect și îl înalță nu numai în propriii săi ochi, ci și în aceia ai lumii întregi. Asemenea fapte petrecute în trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat și cărora cronicile, legendele, baladele și doinele populare le-au dat adeseori dimensiuni hiperbolice, împletite cu adevărul istoric, umplu de mîndrie inimile, întăresc sentimentul de stăpîn asupra pămîntului străbun, sînt un puternic și nescut izvor de forță pentru noile generații.

Poporul român, însetat de dreptate și libertate, are înscrise în milenara sa istorie nenumărate momente de luptă și de jertfă pentru apărarea ființei sale împotriva cîmpitorilor și a jugului străin. Faptele oștenilor în bătăliile de la Rovine și Călugăreni; ale moșilor conduși de Horea, Cloșca și Crișan, ale pandurilor lui Tudor Vladimirescu, ale legiunilor lui Avram Iancu, vor rămîne memorabile peste veacuri. Nimic nu i-a putut înfrînge, nici chiar moartea. Au căzut unii,

dar în locul lor, frămîntata gîle strămoșească a odrăslit alți Horea, alți Vladimirescu, alți Iancu, care și-au închinat întreaga lor viață și energie clocotitoare binelui neamului, eliberării sale sociale și naționale.

Din rîndul acestor fapte ca un far veșnic aprins strălucește în istoria neamului Unirea Principatelor Române în 1859, cucerirea independenței naționale în 1877, desăvîrșirea procesului de formare a Statului național unitar român la 1 decembrie 1918, de la a cărei împlinire s-au împlinit recent 67 de ani.

În conștiința poporului nostru, Alba Iulia, locul unde acesta și-a hotărît singur soarta pentru vece, este adînc înrădăcinată. Acest nume pentru noi este sinonim cu împlinirea celui mai mare ideal, a celui mai luminos vis, care a fost întotdeauna treaz în mîntea și în inima întregului neam — desăvîrșirea unității politice, aspirația pentru care veacuri de-a rîndul nenumărate generații de înaintași au luptat, jertfindu-și bunul cel mai de preț — viața.

Aniversarea în acest început de decembrie a 67 de ani de la unirea Transilvaniei cu România constituie un binevenit prilej de rememorare a evenimentelor și omagierea tuturor celor care de-a lungul timpului și-au dedicat viața împlinirii nobilei aspirații de unitate a poporului român, maselor populare și militanților care în 1918 au reușit să înfăptuiască prin voință, hotărîrea, bărbăția și tenacitatea lor, statul național unitar, deschizînd calea spre încheierea și afirmarea națiunii române.

Declanșarea primului război mondial, la 28 iulie 1914, a zguduit puternic rînduielele vechi, ascuțind la maximum contradicțiile sociale și naționale și determinînd un puternic val al luptei popoarelor pentru eliberare socială și națională. Conflagrația a ridicat și în fața poporului român probleme de însemnătate majoră pentru însăși soarta națiunii. În momentul izbucnirii războiului, un

(Continuare în pag. a 3-a)

Prof. Petru I. Dan

Gheorghe Pop de Băsești — luptător pentru libertate și unitate națională

În anul acesta se împlinesc 150 de ani de la nașterea lui George Pop de Băsești, care și-a pus întreaga viață în slujba idealului de unitate națională.

Născut în anul 1835 în localitatea Băsești, fostă a județului Sălaj, la 9 km de orașul Cehu Silvaniei, și-a înscris numele pe vece alături de marii luptători ai Transilvaniei pentru unitate națională.

El este cunoscut ca unul dintre inițiatorii și autorii Memorandului din anul 1892, cu expunerea principalelor revendicări ale românilor transilvăneni, semnînd ca vicepreședinte al Partidului Național Român, alături de Eugen Brode, de Dr. Ioan Rațiu, președinte, Dr. Vasile Lucaci secretar general și Septimiu Albini, secretar. Ei cereau înlăturarea tuturor discriminărilor naționale și sociale și acordarea de drepturi depline „națiunii” române. Această acțiune avea să-i aducă condamnarea la un an închisoare, alături de ceilalți tovarăși de idei, în urma procesului

desfășurat la Cluj în luna mai 1894.

Prestigiul, înțelepciunea și experiența sa politică au contribuit la organizarea și desfășurarea Conferinței de la Sibiu din 12 și 14 mai 1881, în urma căreia Partidul Național Român unificat va duce la o puternică acțiune de protest față de politica guvernului maghiar, programul noului partid cuprînzînd printre altele: lupta pentru recîștigarea autonomiei Transilvaniei, dreptul de a folosi limba română în administrație și justiție în toate regiunile locuite de români, revizuirea legii naționalităților și a legii electorale, etc.

Ales membru al Comitetului Central Electoral, organul conducător al partidului, Gheorghe Pop de Băsești a participat la conferințele naționale fiind reales de fiecare dată în aceeași calitate.

Începînd cu anul 1882 a deținut importanta funcție de vicepreședinte, iar după moartea lui Ioan Rațiu (1902), pe aceea de

președinte al P. N. R.-ului pînă la 1 Decembrie 1918, cînd își depune mandatul simbolic, odată cu împlinirea visului său de o viață, de unitate națională.

După ieșirea din închisoare își continuă activitatea politică, fiind unul dintre președinții Congresului Naționalităților desfășurat la Budapesta în 10 august 1895 la care au participat conducătorii sîrbilor, slovacilor și românilor în străduința lor de a forma împreună un front comun de acțiune în vederea obținerii de drepturi politice. Această strînsă cooperare între naționalități avea să ducă în final la destrămarea Imperiului habsburgic.

Sub conducerea sa Partidul Național s-a angajat în organizarea unor acțiuni de masă împotriva proiectelor de legi puse în discuția Parlamentului și care urmăreau să lichideze accesul românilor la cultură și viața politică. A aprobat marile mișcări în favoarea votului universal din

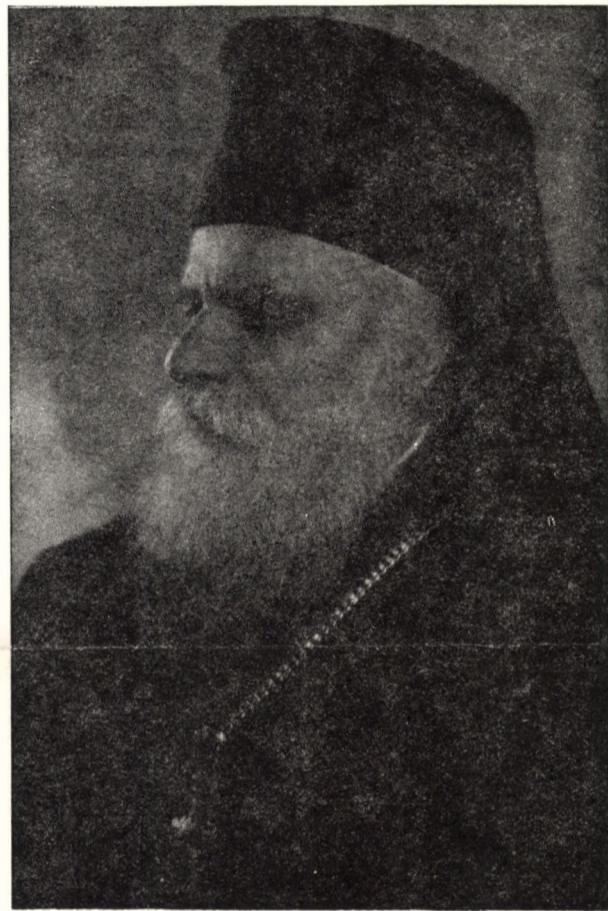
(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. Ștefan I. Vădeanu

CALENDAR DE INIMĂ

Cei patru Mari Patriarhi ai celor 60 de ani de Patriarhat ortodox românesc

2. Patriarhul Nicodim Munteanu

Patriarhul Nicodim Munteanu, din botez Nicolae, a trecut de pe scaunul Moldovei pe cel rămas liber la moartea lui Miron Cristea, în anul 1939, la vîrsta de 74 de ani. Dacă îl situăm în epocă, ne dăm seama cu surprindere de faptul că, deși ne-a fost multora dintre noi contemporan — eu l-am cîcolindat la Crăciunul anului 1944, ca elev la Seminarul Nifon — venea ca dintr-o altă lume, ca dintr-un trecut îndepărtat, învăluit pentru mulți în negura istoriei. Metaforic vorbind, el era patriarh chiar înainte de a i se fi dat și titlul oficial! Cînd s-a născut el, pe vremea lui Cuza, în 1865, mai trăiau încă Gheorghe Asachi (+ 1869) și Vasile Alecsandri (1890), iar Eminescu avea doar 15 ani. Înaintașul pe care îl înlocuia, Miron Cristea, fusese mai tînăr decît dînsul; se născuse cu trei ani mai tîrziu, în 1868.

Nicodim Munteanu era, după toate semnele calendarului, un om al secolului al XIX-lea. A intrat la Seminarul Veniamin Costache din Iași în 1882, iar cînd l-a terminat, în 1890, a devenit ucenicul de casă al evlaviosului mitropolit Iosif Naniescu și, în același an, a fost trimis să-și continue studiile la Academia Teologică „Petru Movilă” din Kiev, unde va fi coleg cu viitorul primat al Greciei, Hrisostom al Atenei. Sub protecția numelui marelui moldovean de viță domnească, ajuns să dea numele unei școli într-o țară ca Rusia, tînărul student se va fi simțit mîndru că un compatriot ajunse în atîta cinste într-o țară străină!

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

Sfîntul Ierarh Nicolae

„Aduceți-vă aminte, fraților, de mai marii voștri, care v-au grăit vouă cuvîntul lui Dumnezeu și luînd aminte la sfîrșitul purtării lor, să le urmați credința” (Evr. 13, 7)

Prăznuim în fiecare an la 6 decembrie, cu aceeași evlavie pe Sfîntul și marele Ierarh Nicolae, arhiepiscopul din Mira Lichiei, a cărui credință tare a devenit îndreptar pentru creștinii din toate vremurile, iar minunile sale sînt o altă dovadă a credinței în Dumnezeu și a dragostei față de semenii.

Cuvintele noastre omenești sînt sărace și puține ca să poată reda bogăția de fapte bune agonisită prin curăția inimii și bunătatea marelui ierarh și care sînt tot atîtea nestemate împodobind, alături de ceilalți sfinți, icoanțele Sfintelor noastre biserică.

Viața Sf. Ierarh Nicolae a fost o neîncetată mărturisire a lui Dumnezeu prin cuvînt și faptă.

Din scrierile vechi, cunoaștem că Sf. Ier. Nicolae s-a născut în localitatea Patara, din Asia Mică, în cea de a doua jumătate a veacului al treilea după Hristos, din părinții Teofan și Nona, a căror credință creștină a moștenit-o și fiul lor.

Crescut în frica de Dumnezeu, Sf. Nicolae primește din familie odată cu educația creștină și o aleasă pregătire în școlile vremii, care i-au îmbogățit sufletul, ființa sa dornică de cunoaștere, pregătind pe viitorul Ierarh pentru o viață de autentică trăire a Evangheliei lui Hris-

(Continuare în pag. a 4-a)

† EMILIAN
Episcop al Alba Iuliei

Cei patru Mari Patriarhi...

(Continuare din pag. 1)

Nu terminase încă bine studiile la Kiev când, matur, în 1894, în vîrstă de 29 de ani, intră în monahism și, la mănăstirea Neamțu, aproape de vatra Pipirigului său natal, îl schimbă pe Nicolae în Nicodim. După cinci zile e hirotonit ierodiacon. Se întoarce la Kiev, plin de har, făcînd să-i răsună glasul la toate slujbele, care, pe atunci, aveau în mare cinste pompa. De altfel, de acolo va rămîne cu gustul ceremonialului pînă la moarte. Cînd va ajunge arhieru se va lăsa îmbrăcat în mijlocul bisericii, de către diaconii mulți, mișcîndu-se după un ritm sacralizat pînă în cele mai mici amănunte, în timp ce *vlădica* — așa îi plăcea să i se zică — se lăsa împodobit într-o imobilitate imperială, ridicînd doar minile din timp în timp, la nivele studiate, pentru ca diaconii să se plece, să îngenunche sau să se ridice pe virtul picioarelor, ca să-i poată lega minciunțele sau așeza omoforul cel mare. Își confecționase mantii strălucitoare, mitre cu pietre prețioase, veșminte cu țesătură din fir aurit. Așa văzuse în Kievul tineretii lui și îi plăcuse. Biserica trebuia să fie imaginea văzută a cerului celui nevăzut. Era multă seriozitate în această pompă a slujbelor sale.

Intors de la Kiev la Iași, în 1896, e hirotonit preot-ieromonah, iar în momentul în care secolul al XIX-lea se schimbă cu al XX-lea, în 1900, el atinge culmea cea mai înaltă la care putea spera un monah rămas încă în rînduiala monahală propriu-zisă: i se acordă rangul de arhimandrit mitrofor. Era o performanță. Avea 35 de ani și doar 6 ani de călugărie. O asemenea ascensiune nu era însă de natură să bucure pe alții. Oamenii erau și el, cei ce viețuiau împreună cu el în obștea Mitropoliei de la Iași și, în privința aceasta, nu se deosebeau de invidioșii timpurilor trecute și viitoare. Un motiv în plus, pentru care a stîrnit invidia imediată și puternică, a fost și faptul că, și la întoarcerea de la Kiev, a rămas în continuare în grațiile blîndului Iosif Naniescu. Se vede că astfel de grații au darul de a naște întotdeauna multe rivalități. Iosif Naniescu știa însă ce face și de ce și-l apropie. Citise în viitorul lui și călătoriile pe care i le descoperise îi dădeau asigurarea că tînarul trebuia ținut aproape și ajutat. Predica bine. „Cuvînta minunat creștinească”, cum spunea arhimandritul Scriban.

La întoarcerea de la Kiev, Iosif Naniescu îl puse să traducă în românește tot ce aprecia el a fi mai de seamă în teologia vecinilor pravoslavnici, a căror limbă și-o însușise la perfecție. Această ascultare a fost respectată de tînarul învățat pînă la adînci bătrînețe. A tradus din limba lui Dostoevski și a lui Tolstoi volume imense de teologie, publicate în cărți de format mare, fiecare din ele mai mari și mai groase decît *Biblia de la București*, cărți care nu-și găsesc loc în rafturile normale ale bibliotecilor și al căror transport, chiar și al uneia singure, pune probleme.

Săltat din țărani printre intelectuali și printre aceștia deasupra tuturor, într-o obște măcinată de ambiții și rivalități, vom înțelege de ce, la moartea lui Iosif Naniescu, în 1902, creștea dintr-o dată fără protector, se trezește în ghearele vulturilor invidiei care acum puteau să-și sfîșie în voie. Partenie Cîlinceni, urmașul lui Iosif Naniescu, nu-i dă nici o garanție de protecție. Așa se întâmplă întotdeauna: protectorii nu sînt nemuritori și nu întotdeauna știu să rînduiească la vreme soarta celor ce li s-au încredințat. Uneori amîna, de obicei se folosesc și ei de serviciile lor și nu observă că timpul trece! Tînarul arhimandrit mitrofor, cu mitra și cu mantia nou-nouțe în geamantan, pornește spre sud, în căutarea altui protector.

La-găsit în persoana unui episcop viol și ambițios, doritor să reformeze și să îndrepte, tocmai în căutare de oameni: episcopul Pimen Georgescu al Dunării de Jos. Acesta îl numește „arhimandrit de acum”, un fel de vicar pe vremea aceea și, în plus, îl încredințează și direcția Seminarului teologic din Galați. Face aici o experiență didactică și administrativă de 6 ani, pînă în 1909. Publică și o carte, *Cuvîntările în Postul Mare* ale arhiepiscopului Inocențiu al Odesei. Îl crește prestigiul și se dovedește că și-a orientat bine alegerea cînd s-a îndreptat spre Galați, căci în 1909 Pimen Georgescu e ales mitropolit al Moldovei și îl ia cu sine și pe arhimandritul care abia aștepta să se poată dovedi celor din Iași, că, vorba Scripturii: „I-au urît în zadar”.

Mitropolitul Pimen Georgescu îl numește vicar al Mitropoliei și, în același an, în luna mai, îl ridică la treapta de arhieru. Avea 44 de ani. Cu minile mitropolitului Pimen pe capul său, acum încoronat cu o mitră adevărată, nu cu una fără cruce deasupra, i se prevedea și își prevedea și el o ascensiune rapidă. Experiența cu Iosif Naniescu fusese învățătură de minte. Cînd, în 1912 episcopul de Huși Conon Arămeșcu-Donici trece pe scaunul de mitropolit primit de la București, Pimen îl urcă în loc pe Nicodim Munteanu. Nu avem motive să credem că ar fi fost o promovare merită să-l elibereze de vicar!

În 1917, ca episcop de Huși, primește mistuna de a reprezenta Biserica Ortodoxă Română la lucrările Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse. Îl prinde revoluția și se va întoarce cu o experiență care îi va prinde bine mai tîrziu, mult mai tîrziu, în anii 1944—1948, după al doilea război mondial.

Păstorește la Huși pînă în 1923, dindu-l-se între 1918—1920 și suplinirea Moldovei răsăritene, unde nu izbucnesc însă să fie ales definitiv. Un

om al locului, Gurie Grosu, monah, cu merite cunoscute și recunoscute chiar și de către dînsul care îl contracandida, a fost ales, iar el, se pare victimă și a unor intrigi, a preferat, la începutul anului 1924, să se întoarcă la lavra sa, la Neamțu, unde, ca stareț, va da o nouă strălucire minăstirii. Îi va recupera proprietățile în dispute zgomotoase cu guvernul vremii și, mai presus de toate, își va continua opera de traducător și, din cînd în cînd, și de scriitor de pagini originale, care, încetul cu încetul îi vor face un nume nou și îl vor impune ca pe un mare cărturar. De acum încolo, acest cuvînt va fi supranumele care îl va însoți mereu și îl va duce faima peste tot.

Încă de la Huși, începuse și o nouă traducere a *Bibelii*. A continuat-o la Neamțu. În vremea aceea a intrat în legătură cu Gala Galaction și cu profesorul preot Vasile Radu și, la îndemnul patriarhului Miron Cristea, vor da Bisericii românești *Biblia din 1936*. La Neamțu își făcea timp și pentru predică. Unul din biografiile săi, profesorul I. D. Ștefănescu, scria despre el cînd a fost sărbătorit la împlinirea vîrstei de 80 de ani: „Vorbește românește foarte curat, fără neologisme și fără termeni speciali”.

Despre graiul său va scrie mai tîrziu și Nicolae Colan, academician și episcop al Clujului, că „nu era amestecat cu vorbe pe care nația nu și le-ar recunoaște ca ale sale” (*Prinos*, 1946, p. 9).

Activitatea de la Neamțu l-a impus din nou atenției generale, așa încît după moartea mitropolitului Pimen, la 3 februarie 1935, Nicodim Munteanu e instalat în scaunul de mitropolit al Moldovei și Sucevei, în scaunul lui Veniamin Costachi, Iosif Naniescu, al lui Partenie Cîlinceni care nu l-a vrut în preajmă, al lui Pimen Georgescu, care, deși îl reabilitase la un moment dat, la Galați, la Huși îl lăsa în voia intrigilor și asistase neutrul la traagera lui la Neamțu în 1924, unde va rămîne 11 ani. Compensarea era deplină, deși avea acum 70 de ani. Patru ani pe trece din nou la Iași, dar nu-i este dat să stea prea mult într-un loc. Cînd, în 1939, moare Miron Cristea ia în primire, după Statute, locotenenta de Patriarh (5 martie 1939), dar refuză să candideze la patriarhat. Biografia arată că l-a rugat stăruitor pe Nicolae Bălan, mitropolitul Ardealului, să primească succesiunea, dar acesta refuză la rîndul său.

La 30 iunie 1939, Marele Colegiu electoral bisericesc îl alege patriarh pe Nicodim, după ce, în prealabil, mai mult de nevoie, își dăduse consimțămîntul să candideze. Presimțea probabil vremurile grele care urmau să vină, de aceea ezitase. De altfel, numai după 2 luni, s-a dezlîntat cel de-al doilea război mondial. A avut așadar, o bătrînețe zbuciumată. Dar și o înțelepciune deosebită, pe care și-a pus-o în valoare mai ales după război, cînd, în vîrstă de 79 de ani, înnoindu-și tinerețile ca ale vulturului, cum spune Psalmistul, s-a dovedit a fi și pe măsura problemelor secolului nostru, deși se formase în cel trecut. A trebuit să știe să orienteze Biserica în toiu unor transformări nemaicunoscute pînă atunci în istoria Bisericii românești. Cînd, în 1945, Biserica l-a sărbătorit la vîrstă de 80 de ani, s-a putut vorbi cu claritate de o reușită în ceea ce privește situația lui și a Bisericii în realitățile de după război, pe principii rămase valabile pînă azi. Iată, de pildă, cum definea biograful său (I. D. Ștefănescu), în 1946, principiul relațiilor stabilite de Patriarhul Nicodim cu conducerea de stat din vremea aceea: „Patriarhul Nicodim a urmat o linie hotărîtă de la care nu s-a abătut. El a socotit că politica Țării și răspunderea ei sînt purtate de guverne. Acestea vin la cîrmă în condiții hotărîte de Constituție și de spiritul public. Biserica are datoria să nu piardă din ochi Evanghelia și poruncile Mîntuitorului” (*Prinos*, București 1946, p. XXVII). Așa se face că s-a zis, tot atunci, că: „Istoria va înregistra cu uimire și, poate, cu recunoștință simpatia și înțelegerea cu care capul Bisericii românești a privit și a îmbrățișat, la vîrstă de 80 de ani, orientarea îndrăzneată a celei mai tinere lumi”. Frumos. Noi sîntem deia pentru el și epoca lui, „istoria” și iată, putem să ne întoarcem privirile spre acest

Gheorghe Pop de Băsești...

(Continuare din pag. 1)

anii 1908—1909 și a făcut parte din delegația ce a purtat tratativele cu guvernul ungar pentru ameliorarea situației politice și culturale a românilor transilvăneni.

În anul 1906 înființează în comuna natală Băsești, banca cu numele „Codreana”, aducîndu-și contribuția și la înființarea în cuprinsul Sălajului de societăți culturale și economice: „Reuniunea învățătorilor români sălăjeni” — 1870; „Despărțămîntul sălăjean al ASTREI” — 1870; „Reuniunea femeilor române sălăjene” — 1881, în cadrul căreia a activat și fiica sa Pop Elena, făcînd colecte importante pentru răniții și ostașii români de peste munți în războiul pentru independență din anul 1877, etc.

În anul 1914 întemeiază prin

venerabil patriarh, într-adevăr cu uimire, pentru luciditatea orientării lui atunci, și cu recunoștință pentru ceea ce a știut să asigure pentru noi, într-un dialog constructiv, patriotic, atît cu clerul și credincioșii, cit și cu forțele revoluției care începuseră construirea unei Români noi, totalmente diferită de cea veche de dinainte și din timpul războiului pînă la armistițiu.

Patriarhul Nicodim n-a avut timp de prea multe și spectaculoase realizări, pe măsura, de pildă, a predecesorului său, care a condus de la București circa Bisericii aproape douăzeci de ani, în timp de pace. El și-a continuat totuși scrierile. Teodor N. Manolache a publicat în 1947 un volum de aproape 200 de pagini, în care a adunat după titlurile operelor patriarhului Nicodim, originale și traduceri. Sfătos ca un moldovean ce era, a imaginat și a publicat multe povestiri morale pe înțelesul poporului, a prelucrat romane, precum *Viața de seminar*, după G. Petrov, și a tradus mult din L. Tolstoi, F. W. Farrar, A. P. Lopuhin, N. V. Gogol și din mulți autori de cărți teologice, realizînd performanțe de cîte zece ediții la unele cărți. S-a ocupat de Paisie Velicicovschi, traducînd cartea lui Cetfericov și reînnoind firul unei tradiții de spiritualitate care începuse să se cam uite. Cine nu cunoaște *Istoria Biblică*, în acele cinci volume masive pe care nimeni nu le-ar putea transporta în brațe, de pildă, între Patriarhie și Minăstirea Antim? Cine n-a citit *Viața lui Iisus*, în două tomuri, după Farrar, și-apoi *Viața și operele Sf. Pavel*, după același, și tot după el, *Primele zile ale creștinismului*, în trei volume, care îți rup brațele. Volume tot atît de grele îi adună cuvîntările, pastorele și îndemnul duhovnicesc.

De la el ne-a rămas totuși și o instituție bisericească de mare valoare: Școala superioară de pictură bisericească a Arhiepiscopiei Bucureștilor, ajunsă pînă la noi sub forma cursurilor de pictură bisericească la nivelul Patriarhiei, inițiativă care trebuie așezată la baza revirimentului artistic-bisericesc din vremea noastră, cînd peste 400 de pictori și restauratori nu sînt de ajuns față de solicitările parohiilor, de înfrumusețare a sfințelor locașuri. Trăim în această privință o epocă de adevărată Renaștere. Ea trebuie raportată și la Școala de pictură cîtorită vizionar de Patriarhul Nicodim.

A trăit pînă în 1948, aproape de vîrstă de 83 de ani, apucînd din plin vremea începutului desfășurării marilor transformări din lume și din țara noastră, vreme în care Biserica avea nevoie stringentă de oameni pe măsura epocii, de minți lucide și de spirite curajoase care să știe cum s-o situeze în epocă și cum să asigure corăbiei o plutire normală, și corăbiilor un rost acceptat de lumea nouă care se naștea, și în care, cine se situa pe margine sau în afară, era merit autoeliminării din viața publică, poate pentru todeauna. O răspundere atît de mare, avînd în sarcină o instituție și o realitate bimilenară, avea nevoie de un uriaș al gîndului și al faptelor, care să preia din mers ștafeta și să proiecteze în zărilor pe atunci încă ceoșoase ale viitorului, chipul exterior și ființa interioară a unei Biserici care trebuia nu numai să supra-viețuiască, ci, spre a se consolida, să se implice în ceea ce s-a numit „zidirea unei vieți noi”, formarea „omului nou”, și s-o facă sincer, credibil și convingător, îndrumîndu-și în acest sens conducătorii locali din fruntea comunităților și, tot așa, restructurîndu-și instituțiile, mai ales școlile, amvoanele, presa.

Prin acestea am anticipat de fapt epoca următoare, problemele ei și problemele care s-au pus Bisericii, și pe omul care, ajuns în 1948 în scaunul de patriarh, a știut să le facă față, să le găsească soluțiile cele mai bune și să stabilizeze pentru un număr mare de ani direcția corăbiei Bisericii.

Patriarhul Nicodim a mai avut forța găsirii unor soluții oarecum pasive și defensive, bune la vremea lor și pentru scurt timp; pentru soluții active și pentru așezarea Bisericii alături de tot ce care constituiau forța națiunii în luptă pentru regenerarea ei, trebuia un om tînar, cu bune legături în rîndurile conducătorilor revoluției de transformare a societății de după război, credincios și Evangheliist și poporului, apt pentru mîlădieri și, la nevoie, suficient de dirz și convingător cînd s-ar fi depășit anumite limite și competente. Acesta a fost patriarhul Justinian Marina.

Contribuția profesorului Nicolae Bălan la desăvîrșirea unității naționale (1918)

În primul deceniu al secolului al XX-lea, la Sibiu pulsa o intensă viață culturală românească, datorită, pe de o parte, mai multor tineri entuziaști, cu pregătire universitară, stabiliți în orașul de pe malurile Cîbinului, iar pe de altă parte, intenselor legături cu frații de dincolo de Carpați. Sub conducerea energicilor secretari ai Astrei O. Goga și O. C. Tăslăuanu, activitatea acestuia așezînd se redimensionează, devenind într-o și mai mare măsură simbolul unității tuturor românilor. La dinamizarea vieții culturale românești transilvănene contribuise în aceeași perioadă profesorii I. Lupaș și N. Bălan, încadrați la Seminarul Andreian, în anul 1905, după ce-și desăvîrșiseră studiile în Europa Centrală.

Pentru ridicarea culturală a clerului parohial și întărirea convingerilor morale, Nicolae Bălan editează din 1907 „Revista Teologică”, prin mijlocirea căreia urmărea să propovăduiască: credința, morala și cultura. În editorialul primului număr redactorul responsabil sublinia: „...Purcedem din convingerea, că în general Biserica nu e numai un organism dogmatic și social-administrativ, ci în special e și instituțiune per eminentiam culturală. ... Revista noastră nu are să facă numai știință pură — sau abstractă — bisericească, ci să îmbrățișeze și domeniul practic: viața bisericească”. Iar în anul următor accentua: „...Vom cultiva știința teologică în toate ramurile ei, ținînd neclintit la fundamentele și principiile ortodoxiei, vom promova idealul religios-moral și prin aceasta adevărata cultură creștină în Biserica noastră”. Prin conținutul său, timp de zece ani, revista va juca un rol foarte important în călăuzirea clerului ortodox de dincoace de munți, oțelindu-i credința și îmbărbătîndu-l în lupta ce-o desfășura pentru păstrarea ființei naționale românești.

Ca o consecință a prestigiului de care se bucura la Seminarul Andreian, N. Bălan a fost ales mai mulți ani președinte al Societății de lectură Andrei Șașuna. În cadrul ședințelor lunare, concomitent cu cultivarea talentului literar al studenților și aprofundarea limbii materne, se făcea și educație în spirit național, prin o mai bună cunoaștere a valorilor literaturii românești, de care se bucura la Seminarul Andreian, N. Bălan a fost ales mai mulți ani președinte al Societății de lectură Andrei Șașuna. În cadrul ședințelor lunare, concomitent cu cultivarea talentului literar al studenților și aprofundarea limbii materne, se făcea și educație în spirit național, prin o mai bună cunoaștere a valorilor literaturii românești, deosebi a operelor cu un pronunțat caracter patriotic.

În 1913, la recomandarea preotului V. Lucaciu și a deputatului Alex. Vaida-Voievod, i se propune lui N. Bălan să devină directorul Seminarului Nifon Mitropolitul din București. Deși oferta era foarte avantajoasă, totuși o refuză, rămînînd mai departe la Sibiu, fiindu-i greu să părăsească o misiune, pe care abia o începuse.

Declanșarea primului război mondial și apoi intrarea Româ-

niei de partea Antantei, în vederea realizării dezideratului național, prilejuseră vii frămîntări în rîndurile românilor de dincoace de Carpați, așteptînd momentul favorabil pentru a trece la acțiune. În acest moment greu pentru românii transilvăneni, N. Bălan nu-și pierde încrederea în victoria finală, încurajînd pe cei deznădăjduiți prin grai și scris.

În ianuarie 1918 își începe colaborările la „Gazeta poporului”, iar nou înființat, publicînd numeroase articole încurajatoare pentru români. În editorialul *Unde-i reazimul nostru* (nr. 6 din 10 februarie 1918) scria următoarele: „...Un popor trăiește însă, mai presus de toate, prin suflul său, prin virtuțile sale... A trecut poporul românesc prin vremuri poate și mai furtunoase ca cele de astăzi, dar n-a pierit și nici nu s-a înfricoșat. Dimpotrivă, tocmai în acele vremuri s-a plămădit suflul românesc și s-a închegat din toate gîndurile, simțămintele, nădejdele, din truda și suferințele moși-strămoșilor noștri. E o lucrare minunată a multor veacuri acest suflul al poporului românesc, în care, ca într-o mare adîncă, s-au așezat mîrgăritarele prețioase și s-au strîns multe puteri de viață”.

Ca o recunoaștere a activității depuse în slujba neamului, la 29 octombrie 1918, cu prilejul unei întruniri ținută în sediul Astrei, N. Bălan a fost ales membru în Comitetul național sibian, alături de: dr. Ilie Beu, dr. Lucian Borcea, Andrei Băseanu, dr. Ioan Broșu, dr. Silviu Dragomir, Nicolae Ivan, Ioan Lepădatu, dr. Octavian Rusu, dr. Ioan Stroia.

Cu împuternicirea Consiliului Național Român și aprobarea Comitetului național sibian, N. Bălan și căpitanul Precup au plecat cu automobilul la Iași, prin Bucovina, pentru a lua legătura cu guvernul condus de generalul Coandă și unii frunțași politici: frații Brătianu, N. Iorga, Mișu Cantacuzino și alte personalități. În urma discuțiilor purtate, N. Bălan redactează un memoriu, care a fost expediat cu avionul, prin căpitanul Precup, pentru Consiliul Național, cu propuneri referitoare la istoricele hotărîri ce trebuiau luate pe data de 1 Decembrie 1918, de către Marea Adunare Națională de la Alba Iulia.

Prin îndeplinirea acestei misiuni, de o covîrșitoare însemnătate în istoria neamului, se încheie o etapă importantă în viața profesorului Nicolae Bălan, urmînd a doua, de arhieru, cu mult mai rodnică decît prima.

Mihai Sofronie

clarația de autodeterminare și despărțire a Transilvaniei de Ungaria, moment decisiv în pregătirea actului final al realizării statului național unitar român.

Un moment impresionant prin amploarea și semnificația sa, care va rămîne unul din cele mai însemnate și mai strălucite pagini din istoria bimilenară a poporului român, este actul de la 1 Decembrie 1918, de la Alba Iulia. Printre cei 1228 de delegați din toată Transilvania s-au aflat și 100 de delegați din Sălajul de atunci. Printre ei a ținut să fie prezent și bătrînul George Pop de Băsești, care deși bolnav și-a purtat cu mîndrie pe piept eșarfa tricoloră. Ajuns la Alba, pătruns de emoție și de importanța evenimentului a zis: „Am venit, chiar dacă această cale m-ar costa viața...”

În discursul de deschidere ca președinte al Adunării Naționale, exprimînd dorința și hotărîrea pentru Unirea cu Țara, George

Pop de Băsești sublinia: „Lanțurile acestei robii sîntem chemați, fraților, să le zdrobim astăzi, în această mare adunare națională a tuturor românilor din Ungaria și Transilvania, aici, pe pămîntul stropit cu singele martirilor Horia și Cloșca. Vrem să zdrobim lanțurile robiei noastre sufletești prin realizarea marelui vis al lui Mihai Viteazul: „unirea tuturor celor de o limbă și de o lege, într-un singur și nedespărțit stat românesc”.

În drum spre satul său natal Băsești, se îmbolnăvește, iar la 23 februarie 1919 viața i se stinge.

Astăzi, cînd lupta patriotului Sălăjean, alături de marii luptători ai Transilvaniei a fost încununată de izbînda de la 1 Decembrie 1918, poporul român își făurește un viitor tot mai fericit într-o patrie liberă, independentă și stăpînată pe destinele sale.

Dumitru Mărtinaș, ORIGINEA CEANGĂILOR DIN MOLDOVA, text revizuit și îngrijit de I. Coja și B. M. Ungureanu, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985

Lectura pasionată, rod al unei dramatice căutări de sine a autorului ei și al multor ani de laborioase investigații și hărăzită din nefericire unui destin postum, cartea prof. D. Mărtinaș (1897—1979) de formație filolog, constituie incontestabil o contribuție la elucidarea enigmatice și controversate chestiuni a originii ceangăilor din Moldova. Lucrarea este împărțită în două secțiuni principale, urmărind pe rând aspectele istorice și lingvistice ale problemei, secțiuni urmate de o serie de concluzii, ca și de anexe (între care se detașează cele câteva revelatorii note autobiografice de la p. 110—117).

Contribuția originală, esențială a autorului se înscrie pe linia clarificării problemei graiului românesc al ceangăilor, a descrierii caracterelor și originii lor. Rezultatele cercetărilor sale lingvistico-filologice completează și dezvoltă cercetările doctorului P. Rămneanțu, *Die Abstammung der Ichangos*, Sibiu, 1944 și a pr. romano-catolic Iosif Petru M. Pal despre *Originea catolicilor din Moldova*, Săbăuani — Roman, 1942, ce se pot rezuma în două teze.

1. Ceangăii din Moldova sînt români transilvăneni maghiarizați și catolicizați în secuime și emigrați în Moldova în sec. XVIII.

2. Istoria ceangăilor nu este altceva decît un capitol din istoria românilor secuizați (p. 113).

Menționați prima dată documentar în 1766 în relatările misionarului secu Petru Zöld, ceangăii apar ca o populație de confesiune catolică stabilită în Moldova, vorbind românește și în corect ungherește și purtînd straie de port românesc, valahic.

În nici un caz — arată analiza istorică solid documentată a lui D. Mărtinaș — ceangăii nu trebuie priviți ca descendenți ai vechilor catolici coloniști maghiar-secui și sași stabiliți în Moldova în secolele XII—XIV cu rost militar antitatar. Comunitățile lor, în cea mai mare parte pe la sfîrșitul sec. XVII, au fost asimilate dreptat de români, încît catolicismul se stînsese aproape în Moldova (p. 21). Ca urmare a invaziilor, epidemiilor și mai ales a războiului turco-polon, pentru Camenița, în care a pierit jumătate din populația din Moldova, au mai rămas cîteva sute de familii catolice românești sau românzate, și ele dispersate. Rămășițele populației de la sfîrșitul secolului XVII aveau însă să fie substanțial primenite în secolul următor, cînd curba demografică a populației catolice din Moldova înregistrează o spectaculoasă evoluție ascendentă. Cum se explică această creștere neobișnuită și bruscă a numărului catolicilor moldoveni? Izvoarele spun clar: „nu pentru că necatolicii ar fi trecut la noi”, ci datorită unui masiv exod de populație transilvăneană în condițiile istorice dramatice ale secolului al XVIII-lea. În valuri succesive se asistă la refugierea în Moldova a zeci de mii de transilvăneni — în majoritate români secuizați și secui, exasperați de grelele poveri economice și mai ales de perspectiva serviciului militar forțat impus de autoritățile austriece. E vorba de o populație catolică, bilingvă — vorbind și ungherește și românește și îmbrăcată după portul românesc, numită *ceangăii*. Toate datele atestă limpede că nu e vorba de maghiari românziați ulterior de moldoveni (cum tindea să acrediteze istoriografia maghiară) ci de români maghiarizați, trecuți printr-un dramatic proces de secuizare și deznaționalizare.

Ceangăii reprezentau „supraviețuitorii unui dureros naufragiu al istoriei românești transilvănene” (p. 26). „Înainte de secuizarea forțată”, generată de formidabila presiune social-administrativă și religioasă exercitată de regatul maghiar asupra satelor din sud-estul Transilvaniei, deci „înainte de metamor-

foza lor *confesională și lingvistică*, istoria străbunilor celor denumiți ceangăii era una și aceeași cu istoria iobagilor români. Aveau aceeași lege (Ortodoxia — n.n.), purtau aceleași nume și vorbeau aceeași limbă (românească — n.n.)” (p. 43). Sub imperiul nevoilor vieții și prozelitismului catolic maghiar însă, „zeci de sate românești din secuime au trecut, încetul cu încetul, la confesiunile oficiale, fiind cu timpul secuizați și sporind forța numerică și biologică a secuilor”. Procesul lent, îndelungat și neuniform, secuizarea românilor din sud-estul Transilvaniei „începe în sec. XIV—XV și continuă pînă în epoca noastră” (p. 44). Trecerea la catolicism și deprinderea graiului ungheresc de către români reprezintă astfel apariția în secuime a fenomenului ceangău. Însuși termenul „ceangău” arată aceasta. Ceangău derivă din maghiarul „csángómagyaroc” = maghiari corcîți. Conviețuind cu ceangăii, care erau români catolicizați și maghiarizați în diferite grade și intensități în funcție de locuri, secuii știau totuși că ceangăii nu erau maghiari autentici, corcîți, ci o speță degenerată, înstrăinată, care stîlceau limba maghiară, vorbeau în familie limba română și aveau portul și obiceiurile românești (p. 35). „Cele două graiuri vorbite odinioară de ceangăii — românească și ungherească — portul și obiceiurile lor arată că nu e vorba de apariția enigmatică a unor străini de origine necunoscută, veniți de cine știe unde, ci de un proces istoric intervenit între români și secui, mai precis de un proces de secuizare a românilor în condiții cu totul vitrege” (p. 46).

Stabiliți în cursul secolului al XVIII-lea în Moldova, așa-ziii ceangăii reprezintă astfel o nouă stratificare de populație românească, originară din Transilvania și, mai mult sau mai puțin, secuizați. Majoritatea ceangăilor, rămași în Transilvania, au fost, încetul cu încetul, asimilați aproape integral de către secui. Populația emigrată în Moldova, însă, și-a salvat și limba și naționalitatea română, amenințată de secuizare, salvîndu-și identitatea etnică, exact ceea ce au pierdut conaționalii lor, rămași în Ardeal, și asimilați. În secolele XVIII—XIX, limba maghiară a regresat rapid, dovadă că era vorba de un grai adoptat, dispărînd, fără a se ști cum, cînd și de ce, din cele mai multe comunități, odată cu încetarea folosului lui practic. Detașați de contextul social-istoric maghiar, românii secuizați s-au desecuitat rapid, dovedind că în bilingvismul lor, stratul lingvistic primitiv, cel moștenit de la străbuni, era cel românesc, iar graiul ungheresc era doar un suprastrat lingvistic, adoptat sub presiunea evenimentelor istorice, uitat rapid și definitiv odată cu integrarea lor într-un mediu lingvistic românesc. Argumentul lingvistic, paralel cu cel etnografic, este decisiv. Graiul românesc al ceangăilor, care se vorbește și astăzi, analizat în premieră științifică de autor, și care face parte din categoria graiurilor siflante transilvănene, dovedește fără putință de tăgadă, originea românească a ceangăilor, constituind „cheia dezlegării așa-zisei enigme a ceangăilor” (p. 95). Sau cum concluzionează însuși autorul: „A nega originea și apartenența românească a acestei populații înseamnă nu numai a ignora un capitol dureros al trecutului nostru istoric, ci și a nega documentului lingvistic orice valoare probantă, mergînd astfel împotriva evidenței și rațiunii științifice. Acest fel de limbă și de istorie, graiul lor românesc transilvănean, rectifică în mod fundamental perspectiva științifică din care trebuie privită întreaga problematică de acum înainte” (p. 96).

Arhid. prof. Dr. Constantin Voicu

Contribuția Bisericii hunedorene la Marea Unire din 1918

Înfăptuirea unirii Transilvaniei cu România a fost fără îndoială opera întregului popor.

Reprezentarea românilor din Ardeal, Banat, Crișana, Satu Mare și Maramureș s-a făcut prin 1228 de delegați, parte aleși prin vot universal, alții membri de drept sau aleși de instituțiile și asociațiile profesionale.

Dintre aceștia 155 delegați au fost din județul Hunedoara, care atunci avea 410 sate, 15 țirguri și 4 orașe, cu 320.428 locuitori din care 81,94 la sută erau români. Dintre acești delegați hunedoreni 47, adică 30 la sută au reprezentat Biserica și instituțiile sale din acest județ. Astfel au fost 12 protopopi, 9 preoți, 14 învățători, 4 profesori confesionali, 7 avocați și 1 director de bancă, ultimii fiind membri în corporațiile bisericesti.

Precizăm că Biserica ortodoxă hunedoreană avea $\frac{3}{4}$ dintre români, iar biserica unită $\frac{1}{4}$.

Iată cît de însemnat a fost rolul Bisericii hunedorene la actul Unirii din 1918.

Numele, biografiile și fotografiile acestora se găsesc în lucrarea mea: „Hunedoreni la Marea Unire” Deva, 1978, p. 128, cu 106 fotografii ale delegaților. Manuscrisul dactilografiat și compactat s-a depus la Muzeul și Arhivele Statului din Deva, Muzeul Unirii din Alba Iulia și Biblioteca Academiei R. S. R. din București.

Am fost și eu la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, unde și eu am ratificat plebiscitar hotărîrea de unire. Aveam 19 ani și eram elev în clasa a 8-a la liceul român din Blaj, dar în primăvara lui 1917 am fost luat în armata austro-ungară, apoi dus pe front, de unde numai revoluția m-a adus acasă, în satul natal hunedorean. Am intrat imediat în Garda Națională Română și m-am pus în slujba libertății naționale și a unirii.

Bucuria și entuziasmul acelor marelte vremuri și istorice evenimente s-au infiltrat puternic în inima și mințile noastre, încît și astăzi la a 67-a aniversare a Unirii și la 86 ani ai vieții mele, amintirea lor mă copleșește cu emoții și lacrimi în ochi, dar mă simt fericit că le-am trăit, văzut și participat la ele.

Dr. Victor Șuiaga I.
Deva

MĂRTURISIRE

*Mi-e bine, e liniște azi în inima mea
în suflet ca-n adiere
aștept
să-mi spun răul ascuns
doar bucuria că-l spun copleșește
spre tertare
spre îndumnezeire
imi mărturisesc
tăcătoșia fără seamăn
iată, Doamne
greșit-am, ajută-mă
să zdrobesc răul din mine
ca să izbucnesc
din adîncul făpturii
din grăuntele Tău de muștar
în iubirea.*

O STRĂLUCIRE, O TAINĂ

*Eram aproape, lîngă casă eram
Duh de pretutindeni coborîc
Ce liniște-n suflet se-ăstere.
Neomenesc
e pace
Vino de pretutindeni, deschide-te
cer și coboară
coboară în adîncul meu
sfarmă tu, sfarmă
iespedea inimii
În mine ești, știu, într-adevăr,
în mine ești îndumnezat
Am greșit, am greșit, vindecă,
vindecă
cum să spun
cum să scriu
ceea ce nu seamănă cu mine trăit.*

BUCURIE

*Lumină
În mine ca-n ceruri răsari
Trup și sînge
pline și vin
Îngerii nu îndrăznesc să privească
potrul, Dumneziască hrană
și cum, din pămînt fiind,
să cuprînd, cort să-i fiu
și altar
Celui ce-n ceruri de har
nu se poate, de ingeri, de cer
să cuprîndă
și cum întreg
să le am
Dumnezeu în mine
și să mă apropii
de eternitate, mereu.*

Daniel Ilie Turcea

Bihoreni la Alba Iulia

„Piatră de hotar în dezvoltarea României moderne” — cum se exprimă Președintele Nicolae Ceaușescu —, ziua de 1 Decembrie 1918 a adunat la Alba Iulia tot ce a avut mai bun poporul român din Transilvania, din Banat, Crișana și Maramureș. Oamenii trimiși de satele, orașele sau instituțiile lor nu veneau ca să discute, să ducă tratative de unire. „Deliberasem destul — scrie un istoric — ca să mai avem ce delibera în acele ceasuri sacre; deliberasem cu cronicarii, cu Școala ardeleană, pe Cîmpia Libertății și mai mult în cei cincizeci de ani ai Dualismului, poate singurii ani mai periculoși din frămîntata istorie a voievodatului transilvan; hotărîrea era de mult luată, acolo eram doar în bucuria ei. Ar fi și penibil să crezi că s-ar fi putut duce „tratative” de unire; e absurd să fi fost și numai gîndul de a pune o virgulă între noi. Să nu uităm măcar strigătul acela spontan din 1848 de la Blaj, „să ne unim cu țara”, care va exalta toate clipele de grele zile și nopți de după aceea...”

Au venit și din Bihor, cîți au putut încăpea în trenurile tixite, nu fără peripeții și primejdii, povestite cu haz, de neuitatul episcop Roman Ciorogariu.

Bihoreni aveau motive sporite să grăbească spre Alba Iulia nădejdlor de mai bine. Bihorul este la extremitatea vestică a pămîntului românesc. „Nici o parte a românismului — scrie același Roman Ciorogariu — nu a fost expusă atît de mult pieirii, ca țara Bihorului”. Aici se afla „fief”-ul electoral al puternicilor grofi Tisza; aici s-au dat răsunătoare lupte electorale din ultimii ani ai veacului al XIX-lea și primii ani ai veacului nostru, cu puteri inegale, cu dezertțiuni dureroase, dar și cu victorii scump plătite.

În plin „pasivism” politic al conducătorilor transilvăneni, aici în Bihor s-a întemeiat, în 13/25 iunie 1871, „Reuniunea politică a românilor din Bihor” — organizație politică menită să apere drepturile poporului român în limitele legale ale constituției austro-ungare. În 1/13 iulie 1871 avea loc, în sala de la „Arborele verde” ședința de constituire a Reuniunii care alegea în comitetul ei central pe vicarul Miron Romanul, alături de canonicul Vasile Nistor, Iosif Roman și alții. Adunarea revendică dreptul românilor de a avea reprezentanți dintre ei în administrația

(Continuare în pag. a 6-a)

Prot. dr. Gheorghe Lițiu

Unirea Transilvaniei cu România...

(Continuare din pag. 1)

mare număr de români trăiau încă în afara granițelor statului și o serie de teritorii românești se aflau sub dominația străină. Lupta pentru unitate națională a atras toate clasele sociale și forțele politice, atît din vechea Românie, cît și din provinciile subjugate.

Țara noastră a luat parte la război fără ca scopurile ei să coincidă cu cele ale marilor puteri imperialiste aflate în conflict. Românii nu urmăreau cîștigarea și anexarea unor teritorii străine, ci împlinirea dezideratului lor de secole, eliberarea provinciilor aflate sub ocupație străină și unirea acestora cu Patria-Mamă.

Voința de unire a poporului nostru este demonstrată de uriașele manifestații ce au avut loc în toți anii războiului, de zecile de mii de ardeleni și bucovineni refugiați în România, și dintre care 24.000 s-au înrolat în armată, cărora li s-au adăugat alți peste 10.000 de voluntari proveniți din rîndurile foștilor prizonieri de origine română din armata austro-ungară și aflați în Rusia, de spînjul larg al maselor populare. Credința în apropierea momentului eliberării și al unirii tuturor românilor a fost la fel de puternică și în timpul evenimentelor dramatice din ultimele luni ale anului 1918 și începutul anului 1917, cînd două treimi din teritoriul României era cîștigat de armatele inamice. În acele momente deosebit de grele pentru țară, filii națiunii din toate provinciile românești au desfășurat o puternică mișcare de rezistență împotriva cîștigătorilor. Eroismul popular a atins punctul culminant în timpul marilor bătălii din vara anului 1917. În tranșeele de la Mărășești, Mărășești și Otuz au luptat eroic, umăr la umăr, și au sîngerat muntenii, moldovenii, ardelenii și bucovinenii, stăvîlind nenumăratele atacuri dușmane. Alături, călăuziți de idealul libertății și unității naționale, ostașii și voluntarii români, prin forța baionetelor și brațelor lor bătătoare de muncă, au nimicit mașina de război inamică.

Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a dat un nou și puternic avînt popoarelor în lupta pentru realizarea aspirațiilor de libertate și progres, pentru înlăturarea jugului străin. Ideile proclamate de Revoluția din Octombrie cu privire la egalitatea și suveranitatea popoarelor, dreptul la autodeterminare și formarea de state independente, desfășurarea tuturor privilegiilor și a îngrădirilor naționale au fost însușite cu entuziasm de popoarele care gemeau sub jugul asupririi Imperiului habsburgic, devenind un standard de luptă pentru dezvoltarea lor liberă și independentă, în cadrul unor state naționale proprii.

Intensificarea luptelor de eliberare națională, înfrîngerile militare, pierderile uriașe suferite de Puterile Centrale pe fronturile de luptă au reprezentat factori puternici în accelerarea destrămării Austro-Ungariei. Prăbușirea Imperiului țarist și a Imperiului austro-ungar constituie evenimente epocale în istoria universală a omenirii, care au dat un impuls puternic evoluției progresiste a societății, au dus la transformarea profundă a raporturilor internaționale.

Lupta poporului român pentru libertate se încadrează în mișcarea generală a popoarelor pentru autodeterminare națională și înlăturarea dominației străine. Ea a avut un caracter larg, burghez-democratic, mobilîndu-i la acțiune pe intelectuali, țărani, muncitori și celelalte forțe sociale și politice. Astfel, pentru unirea tuturor forțelor naționale, la 24 septembrie 1918 se desfășoară ședința Comitetului executiv al Partidului Național Român din Transilvania, unde se hotărăște reluarea contacte-

lor cu social-democrația română. A doua zi, animat de aceleași idealuri, Comitetul Central al Secției române a P. S. D. a adoptat o hotărîre asemănătoare. Ca urmare, reprezentanții celor două partide ale românilor din Transilvania s-au întrunit și, la 6 octombrie, au hotărît să acționeze în comun, în scopul realizării unirii cu frații de dincolo de Carpați.

La 12 octombrie are loc, la Oradea, o nouă ședință a Comitetului executiv al P. N. R. în cadrul căruia se adoptă textul declarației „pentru emanciparea definitivă a neamului românesc din această provincie”. La 18 octombrie, deputatul dr. Alexandru Vaida a prezentat această declarație în Parlamentul de la Budapesta.

Declarația de autodeterminare a constituit momentul istoric fundamental pentru poporul român, în lupta pentru desăvîrșirea unității sale politice și de stat. Document de mare importanță programatică și practică, Declarația de la Oradea a stat la baza acțiunilor desfășurate, în perioada următoare, de românii ce locuiau în provinciile ocupate de Imperiul austro-ungar. Elaborată în numele poporului și corespunzînd intereselor sale majore, ea a fost primită cu entuziasm de românii de pe ambele versante ale Carpaților.

Acțiunile revoluționare desfășurate de românii transilvăneni și bucovineni, în țară și peste hotare, au contribuit în mod decisiv la grăbirea procesului de înlăturare a regimului despot și agresiv, la sfărîmarea cătușelor asupririi naționale în Austro-Ungaria.

La 12 octombrie 1918, Consiliul socialist din Praga dă semnalul grevelor generale, iar la 2 octombrie începe răscoala armatelor croate de la Fiume. Evenimentele revoluționare de la Praga au dus la proclamarea, la 28 octombrie, a Republicii Cehoslovace Independente. Polonezii constituie, la 28 octombrie, o Comisie de lichidare, cu sediul la Cracovia, care anunță unirea Galiciei cu Statul polonez, creat la 8 octombrie 1918. La 29 octombrie, Consiliul Național Croat, întrunit la Zagreb, proclamă unirea și independența croaților, sîrbilor și slovenilor din Imperiul austro-ungar. La 24 noiembrie, Consiliul Național Croat hotărăște unirea cu Serbia, care se alăturase și ea Muntenegrului. La 1 decembrie 1918 s-a proclamat unirea sud-slavilor, fiind ființat statul sîrbocroato-sloven care, în 1929, avea să primească denumirea de Iugoslavia.

Destrămarea Imperiului austro-ungar s-a repercutat și asupra națiunilor dominante. La Viena se declanșează greva generală la 28 octombrie. Peste două zile a fost convocată Adunarea națională provizorie care, la 12 noiembrie, a proclamat Republica austriacă. La Budapesta, la 25 octombrie a luat ființă Consiliul Național Maghiar; la 31 octombrie se formează un guvern alcătuit din reprezentanții Consiliului Național Maghiar, iar la 16 noiembrie este proclamată Republica Ungară Independentă. Astfel a luat sfîrșit Imperiul austro-ungar.

În acest context vor acționa și românii ardeleni și bucovineni. La 31 octombrie se constituie Consiliul Național Român Central, alcătuit din 12 persoane, sub președinția lui Dr. Ștefan Cicio Pop, organ care își va stabili sediul la Arad. Concomitent se vor crea consilii naționale și gărzi naționale la nivelul județelor, plășilor, orașelor și comunelor, care vor prelua puterea de la vechile autorități, pe calea revoluționară. Consiliul Național Român Central a convocat Adunarea națională la Alba Iulia, pentru ziua de 1 decembrie 1918, unde s-a hotărît unirea Transilvaniei cu România. Susținută cu unanimitate de întregul popor român, Unirea a dus la împlinirea năzuințelor naționale obiective.

Sfântul Ierarh Nicolae

(Continuare din pag. 1)

tos. Așa se face că, încă din fragedă tinerețe, el împarte săracilor moștenirea părintească și, sfătuit de unchiul său după mamă, care l-a și hirotonit preot, episcopul Nicolae al Patarei, se retrage într-o mănăstire din apropiere, unde-și închină întreaga viață lui Hristos. Unchiul său, devenit între timp arhiepiscop în Mira Lichiei, îl ia pe lângă sine ca ajutor în conducerea treburilor mitropoliei de aici. Anii aceștia de ucenicie și ascultare sînt cei mai însemnați în formarea lui pentru covârșitoarea răspundere pe care avea s-o ia pe umerii săi.

Sf. Nicolae, din priveliștea cutremurătoare pe care o înfățișa lumea păgînă a timpului său ajunsă la descompunere morală generată și de mentalitatea stăpînirii romane de atunci, în care sărăcia și lipsurile de tot felul duceau la cea mai inumană și mai condamnată practică a timpului, aceea de a vinde copiii ca pe orice bunuri obișnuite, el își dă seama că numai Evanghelia lui Hristos poate sfărîma temelile acelei lumi nedrepte, iar preotul, cu puterea lui Dumnezeu, are îndatorirea ca acolo unde este ură, să semene iubire, acolo unde este îndoială să semene credință, acolo unde este intristare și lacrimi, să semene nădejdi. Și marele Ierarh le-a semănat din belșug, cu prețul unor supraomenești nevoițe, făcîndu-se cunoscut tuturor din cetatea Mirei, cărora le-a stat mereu în ajutor.

Cum este și firesc orice osteneală trupească și sufletească are mereu trebuință și de întărire. Așa se face că Sf. Nicolae a plecat împreună cu mulți credincioși din cetate și din alte locuri să-și întărească puterea credinței la Sfântul și de viață dătătorul Mormînt al Domnului din Ierusalim.

Reîntors din pelerinajul la locurile sfinte, Sf. Ierarh Nicolae este ales de credincioși să păstorească arhiepiscopia din Mira Lichiei. Pentru Sfânt abia acum începe lupta cu greutățile sociale prin răspunderea ce o avea față de îndatoririle administrative și pastorale.

Îmbrăcat modest, trăind în post și rugăciune își sporește zestrea sufletească, iar darurile pe care le primește și toată agonisita sa, el o împarte săracilor, alinînd astfel suferințele semenilor săi, potolind foamea celor flămînzi. Își vinde pînă și puținele cărți și odăjdiele pentru ca să răs-cumpere din robie pe semeni. Toate acestea se întîmplau în cea mai întunecată perioadă de persecuție din timpul împăraților Dioclețian și Maximian. Dato-

rită persecuțiilor împăraților romani, nu o dată, Sf. Nicolae cere autorităților imperiale să pună în libertate pe creștinii întemnițați pentru credința lor, să elibereze din sclavie pe creștini și necreștini, pentru a se bucura de libertatea adusă de Iisus Hristos.

Între alte fapte bune, săvîrșite de Sf. Ierarh Nicolae, este cunoscută și ajutorarea celor trei surori sărace pe care le-a sprijinit sufletește și material pentru a-și forma o familie.

Pentru credința sa, prin care Sf. Nicolae a revărsat darurile lui Dumnezeu peste păstoriții săi, dezrădăcinîndu-i din păgînism și aducîndu-i în Biserica lui Hristos, marele Ierarh a fost întemnițat din ordinul împăraților persecutori. Are însă parte de cea mai mare mîngîiere care poate fi dată unui muritor, căci în închisoare i se arată în vis Domnul nostru Iisus Hristos, care-l întărește și-l îmbărbătează.

La începutul domniei împăratului Constantin cel Mare Sf. Nicolae iese din închisoare, iar creștinismul devine religie liberă în imperiul roman și de acum cu o rivnă neîntrecută începe să scoată din ruine bisericile distruse de păgîni, să zidească altele noi și să răspîndească Evanghelia lui Hristos în cele mai îndepărtate colțuri ale eparhiei sale. La anul 325, Sf. Ier. Nicolae face parte din cei 318 Sfinți Părinți întruniți în primul sinod Ecumenic de la Niceea în care se combate erezia lui Arie.

Marele ierarh păstorește în Mira Lichiei pînă în anul 342, cînd dîndu-și obștescul sfîrșit se prezintă în fața Mîntuitorului cu truda ostenețelor sale, pentru a se bucura de cununile cerești, netreacătoare.

Sf. Ier. Nicolae, de a cărui credință „se minunează Îngerii și Apostolii” a fost pentru credincioșii săi un adevărat „pom al raiului”, cum îl numesc cîntările bisericesti, din ale cărui roade s-a întărit Biserica lui Hristos în lume, viața lui fiind ca o rază a dumnezeirii revărsată peste lume.

Deși trecut din lumea aceasta la lăcașurile de veșnică odihnă ale lui Dumnezeu, Sf. Ier. Nicolae nu a încetat să împărtășească lumii din darurile și binefacerile sale. Sfințele sale moaște, păstrate pînă la năvălirea otomană în catedrala din Mira Lichiei, au răspîndit mireasma facerii de minuni, a vindecării neputințelor și a întăririi credinței celor ce au alergat la ajutorul său, iar cînd au fost strămutate la Bari în Italia, n-au conținut să arate și acolo puterea lor prin ajutorul dat celor credincioși.

De la săvîrșirea vieții sale minunate au trecut mai bine de 16 veacuri. Cinstirea sa a făcut ocolul întregii lumi creștine, iar cei ce călătoresc pe mare l-au ales ca ocrotitor. El a rămas prin lucrarea faptelor sale pildă de credință, de blîndețe și bunătate. De aceea cei mici și cei vîrstnici așteaptă prăznuirea lui ca să se bucure de darurile sale aduse pentru cei mici în taină, iar pentru cei vîrstnici ca un rod al credinței și nădejzii împlinirii, și ca semn al dragostei unora față de alții.

Din icoanele aflate în casele noastre ale creștinilor, sau în iconostasele bisericilor, marele Ierarh ne privește cu chipul său blînd, plin de bunătate și de crească iubire, aureolat de lumina lui Hristos, care i-a învîluit viața și faptele nepieritoare și ne îndeamnă să fim și noi statornici în credință, blînzi și buni față de semenii noștri, ca să avem parte de lumina lui Hristos în această viață și ceea ce va să fie.

Postul prilej de creștere duhovnicească

Porunca de-a posti are aceeași vechime cu omul însuși. Cea dintîi poruncă dată de Dumnezeu omului, în rai, a fost cea a postului, a abstenenței, a înfrînării de-a mîncă din „pomul cunoștinței binelui și răului” (Facere 2, 17). Astfel, ca o reminiscență din Revelația primordială, postul a existat aproape la toate popoarele ca mijloc de purificare a sufletului și cu scopuri igienice — privitor la trup. Legea mozaică prevedea un singur post anual — de o zi — dar după captivitate iudeii și-au înmulțit zilele de post.

Moise a postit patruzeci de zile și patruzeci de nopți înainte de a primi Decalogul (Ieș. 34, 28); Ilie prorocul a postit patruzeci de zile și patruzeci de nopți pînă a ajuns la Horeb, muntele lui Dumnezeu (III Regi 19, 8); a postit Daniel cu cei trei tineri în Babilon (Dan. 1, 5—17); au postit ninivitenii (Iona 3, 7), de asemenea, au postit prorocii și drepții vechitamentari și au îndemnat stăruitor poporul să împlinească „postul cel adevărat” (Isaia 58, 3—10), să postească „post sfînt” (Ioil 1, 14).

Hristos-Domnul nu a desființat nicidecum postul, ci l-a sfințit și desăvîrșit postînd. El însuși patruzeci de zile și patruzeci de nopți înainte de a începe dumnezeiasca Sa propovăduire (Matei 4, 2, 17, 23). În Predica de pe munte Mîntuitorului nostru a învățat ucenicii și mulțimile și învățat pe toți creștinii de totdeauna și de pretutîndeni cum să postească: cu fețe senine și în ascuns, nu pentru lauda oamenilor (Matei 6, 16—18). Au postit astfel Sf. Apostoli (F. Ap. 13, 3; II Cor. 6, 4), Sf. Ioan Botezătorul (Matei 3, 4) și ucenicii săi (Marcu 2, 18), la fel au postit primii creștini (F. Ap. 10, 31; I Cor. 7, 5). În paginile Noului Testament postul este recomandat ca mijloc de înfrînare, de creștere duhovnicească și de pocăință.

Sfinții Părinți au recomandat și au practicat cu sfințenie postul, iar Sinoadle ecumenice și canoanele Sfinților Părinți l-au instituționalizat. Așa a fost păstrat postul ca mijloc de propășire spirituală de toți creștinii în decursul veacurilor.

În definirea lui cea mai sumară *postul este înfrînarea be-*

nevolă de la mîncare și băutură din motive religios-morale. Prin post se slăbește puterea nestăpînită a poftei, care face din om un sclav. Postul este antidotul poftelor și egoismului. Abstenența sau renunțările de la diferite alimente nu se face din concepția că acestea ar fi necurate, că ar spurca omul, căci toate sînt curate (F. Ap. 10, 15), ci pentru că prin înfrînarea trupului, sufletul se poate apropia mai ușor de Dumnezeu, își poate recăpăta puterile slăbite prin păcat.

Această înfrînare, postul trupesc este el însuși o jertfă bineplăcută lui Dumnezeu, un act de creștere duhovnicească. Este o încordare a voinței și o reazășare a domniei sufletului asupra trupului. Căci potrivit învățăturii ortodoxe — în mod firesc — sufletul trebuie să spiritualizeze trupul, iar trupul este mediul de lucrare al sufletului. Numai așa se pot stăpîni poftele și plăcerile păcătoase, iar infinitele potențialități bune ale ființei umane să fie canalizate spre ținuta noastră de reprezentanți ai lui Dumnezeu în mijlocul creației. Postul ajută sufletul, ca eliberat de poftele pătimașe trupesti, „să primească harul lui Dumnezeu” (Mărturisirea ortodoxă III, 7), să se înalțe pentru a ajunge la asemănarea cu Dumnezeu. Căci am fost aduși la această existență pămîntească nu ca să mîncăm și să bem, ci să cunoaștem pe Dumnezeu. Pedagogul — Hristos Domnul ne poruncește să mîncăm ca să trăim, nu să trăim pentru a mîncă (Clement Alexandrinul). Noi am fost creați dintru început ca să stăpînim (Fac. 1, 28) ca sacerdoți ai creației și nicidecum să ne lăsăm stăpîniți de creatură, să fim robi mîncărilor.

Pe lângă slăbirea poftelor trupesti Sfinții Părinți arată ca un efect al postului — în mod deosebit — *păstrarea neprihănită.* Și tinerilor postul le este foarte necesar.

Postul se află într-o interdependență strînsă cu rugăciunea (Matei 17, 21), pentru că postul autentic face posibil avîntul rugăciunii, iar rugăciunea adevărată coboară puteri divine în nevoița postului.

Postul adevărat este cel integral: sufletește și trupește sau ex-

terior și interior (Isaia 58, 3—10), care se face după rivna sufletească, după vîrsta și țaria trupească a fiecăruia.

Un asemenea post aduce însă-nătoșirea sufletului, consolidarea lui pe drumul virtuții, dar aduce și trupului echilibru și sănătate, îl ferește de boli, iar de unele chiar îl vindecă. Postul nu este împotriva trupului, ci împotriva patimilor trupesti. Prin post Biserica nu interzice mîncarea, ci lăcomia și îmbuibarea pintecelui.

Posturile bisericesti au fost rînduite pentru a ne pregăti să întîmpinăm marile praznice și să curățească — împreună cu Sf. Taină a Pocăinței — firea noastră de păcate.

Numai prin înfrînarea tuturor poftelor, a tuturor pornirilor trupesti inferioare putem simți pe Dumnezeu în viața noastră, putem auzi glasul lui Dumnezeu. Căci așa precum nu putem auzi și înțelege vocea unui prieten în mijlocul unei gălăzii asurzitoare, la fel nu vom putea auzi strigătul lui Dumnezeu în infernalul zgomot al patimilor și al poftelor descătășate în ființa noastră pătimașă.

Să facem liniște în viața noastră, să oprim strigarea poftelor, să stingem aprinderea plăcerilor și zburdările trupesti, să priveghem simțirile inimii și hotărîrile voinței.

Să facem liniște în trupul și în sufletul nostru — prin înfrînarea tuturor poftelor — și în această tăcere să ascultăm chemarea stăruitoare a lui Dumnezeu.

Acesta este postul: prilej de creștere duhovnicească, de purificare a trupului și a sufletului pentru ca în ființa noastră să sălășluiească Dumnezeu.

Să mulțumim dar Atotțitorului Dumnezeu care întru nespusa Sa purtare de grijă și multa Sa bunătate „ne-a adus pe noi întru aceste preacinstite zile, spre curățirea sufletelor și a trupurilor, spre înfrînarea poftelor și spre nădejdea învierii” — să folosim această vreme pentru progresul nostru întru viețuirea în Hristos-Domnul nostru.

Pr. Nicolae Dura

Schitul Țibucani

Moșile Țibucanilor apar amintite în documentele vremii încă din vremea lui Ștefan cel Mare, care ridică la numai cîțiva kilometri de actualul schit Țibucani, biserica de la Războieni, în amintirea luptei din 26 iulie, 1476. Și tot în apropiere, în satul Davideni de pe raza comunei Țibucani, se află o altă biserică veche, cu inscripție din anul 1606. Oricum, ceea ce se știe despre moșia Țibucani este că a aparținut familiei Prăjescu, ctitoră de biserică, în sec. XVII; familiei Cantacuzino în sec. XVIII și familiei Botez în sec. al XIX-lea. Este astăzi binecunoscut și incontestabil faptul că cele mai multe așezări monahale au apărut pe locul altora mai vechi, care la rîndul lor și ele au avut același început, coborînd astfel pînă în timpuri străvechi și începuturi fără de început. Săpăturile arheologice au dovedit acest lucru cu prisosință, la Putna, la Agapia, la Slatina, la Neamț și-n atîtea și-atîtea alte locuri. Același lucru se întîmplă și la Țibucani. Părintele Ioanichie Bălan în „Vetre de sihăstrie românească” îl împinge începuturile pînă în sec. al XV-lea. Părintele Prof. Ioan Ivan de la Mănăstirea Neamț, care s-a ocupat de aceasta, îl crede întemeiat imediat după anul 1600; iar ceea ce ne oferă astăzi faptic, urmele istorice păstrate, biserica veche este ctitoria familiei Cantacuzino din sec. al XVIII-lea, reînnoită în sec. trecut de cavalerul Ioniță Botez, proprietarul moșiei Țibucani, ale cărui rămășițe trupesti se odihnesc în cripta de sub bisericiuță. Ceea ce este cert e faptul că a existat aici un nucleu monahal, care pe vremea lui Paisie Velicicovski de la Neamț, cunoaște o frumoasă preocupare cărturărească, nucleu ce s-a păstrat din generație în generație, pînă astăzi. Este poate singurul loc din Moldova, unde într-adevăr mai există condiții prielnice isihasmului, dat fiind așezarea lui departe de drumurile străbătute de turiști și cu căi de legătură greu accesibile. Situat într-o poiană însoțită, străbătută de jur împrejur de păduri de stejar și fag, la cîțiva kilometri de satul cu același nume, se poate ajunge aici, mai ales pe timp ploios, cale de o oră de mers, doar cu carul cu boi, desuț sau cu ciubote bine legate de picior pentru a nu-ți rămîie în noroi. Te întîmpină mai întîi o troiță și imediat își face apariția clopotnița

de piatră, înaltă de peste 20 m, care sfiidează parcă cele două biserici și chiliile mult mai joase. În interior, la ultimul nivel, se găsesc 7 (șapte) clopote diferite care cheamă mereu pe cei rătăciți la turmă, iar pe cei oboșiți la odihnă. În exterior, deasupra arcadei principale, o inscripție săpată în piatră, spune: „Această clopotniță cu trei clopote este din fundament înfrumusețată și pregătită întru totul precum se vede, cu toată cheltuiala dumsale boierului aga și cavaleriu IONITA BOTEZ proprietarul moșiei Țibucani, în anul mîntuirii 1859, iunie, în 30 zile, spre a sa pomemire și a toată familia”.

Dintre cele 31 de biserici de lemn din județul Neamț, poate cea mai puțin cunoscută și cercetată este cea de la Țibucani. Deși s-a spus, că bisericiuțele de lemn, din Moldova, nu impresionează ca cele din Maramureș, Banat sau Transilvania, totuși cea de la Schitul Țibucani se pare că prin proporțiile ce le are azi, mult modificată față de forma inițială, ar face excepție. Așezată pe temelie de piatră, din birne groase de stejar încheiate la capete, în formă de clește, prinse în cuie de lemn, cu o

lungime de 20 m, biserica are împărțirea obișnuită: pridvor închis sub care se găsește gropnița, pronaosul, naosul și altarul. Deasupra trei turle acoperă aproape întreaga biserică. Dimensiunile bisericii sînt destul de mari, comparate cu bisericiuțele de lemn obișnuite: lungimea 20 m; lățimea 8 m; înălțimea 15 m. Deasupra, în turnul de la pronaos se află veșmintăria. Celelalte două turle sînt prevăzute cu cite trei ferăstruici, prin care pătrunde lumina în interior. Interiorul bisericii este tencuit și vîruit, cu excepția citorva scene pictate în ulei. Catapeteasma bisericii este cea inițială din sec. XVIII, sculptată frumos în lemn de tei și poleită în aur de Ioniță Botez, la anul 1859. Icoanele sînt pictate în maniera sfîrșitului sec. al XVII-lea și începutul sec. XVIII. În afara altor icoane pictate pe sticlă și lemn, aparținînd sec. XVIII—XIX, se păstrează aici un șir de douăsprăzece icoane, reprezentînd sinaxarul fiecărei zile din cursul anului. Între multele pomelnice ce se păstrează aici, merită amintit cel din anul 1867 aparținînd familiei domnitorului Moldovei Ioan și Elena Sturza. Hramul Bisericii este Sf. Mironosiță Maria Magdalena, la 22 iulie, cînd la Țibucani este mare pelerinaj de credincioși.

În incinta monumentului se găsește o altă biserică, tot din lemn, ridicată cu cheltuiala bunilor creștini, sfințită în anul 1943 de mitropolitul Moldovei Irineu Mihăilescu, cu hramul la 21 noiembrie.

Între cele două biserici, o casă mare, cu mai multe camere, asigură cazarea viețuitorilor, precum și a credincioșilor din împrejurimi, care rămîn aici peste noapte.

Lîngă biserica veche, în partea de nord, se poate vedea mormîntul cavalerului Ioniță Botez, prieten bun al domnitorului Alexandru Ioan Cuza, care, din spusele localnicilor, păstrate din om în om, cerceta deseori Țibucanii. Pînă nu demult, exista aici o casă mare din piatră, unde Cuza și Ioniță Botez (proprietarul moșilor din Țibucani) se întîneau cu țărani din partea locului. Azi mai există doar urmele acestei case.

Pe o foaie de hirtie volantă, înrămată și expusă în biserica veche se

(Continuare în pag. a 5-a)

Protos. Ștefan Gușă

† Preot Prof. GHEORGHE ȘOIMA

Odată cu cernerea primilor fulgi de zăpadă care au apărut zilele trecute prefigurând bucuria apropiatelor Sărbători ale Crăciunului, cu colindele și obiceiurile tradiționale, ne-a venit, pe neașteptate, vestea care ne-a cernit inimile în chip negrăit de dureros, vestea înecării din viață, în dimineața zilei de 26 noiembrie 1985, a preotului-profesor GHEORGHE ȘOIMA, părintele, dascălul, dirijorul și compozitorul sibiuan, atât de cunoscut.

Adormitul în Domnul s-a născut în Sibiu la 13 febr. 1911, într-o familie de muncitori, cu 5 copii, el fiind cel mai mare.

După ce face școala primară și apoi liceul „Gheorghe Lazăr” în Sibiu, pe care îl absolvă în 1928, în același an s-a înscris la Academia Teologică Andreiană pe care o termină în 1932. Și în liceu și în Teologie este remarcat de profesorul Nicolae Oancea, pentru înclinațiile sale muzicale, mai ales cele teoretice. Acesta îl îndrumă să-și desăvârșească cunoștințele muzicale, înscriindu-se la Conservatorul de Muzică din București, în anul 1933, pentru urmarea cărui, primește o bursă din partea Arhiepiscopiei Sibiului. Termină Conservatorul în 1937, cu rezultate remarcabile, căci a avut și fericea s-a aibă ca profesori o formație de renumiți muzicieni ai vremii precum: Mihail Jora, Dimitrie Cuclin, Ștefan Popescu și Constantin Brăiloiu.

Activitatea sa s-a desfășurat pe următoarele planuri: ca profesor, dirijor, compozitor, muzicolog.

a) Ca profesor-pedagog

Activitatea sa de bază a fost aceea de profesor de muzică, arta cu cea mai mare forță de înrămurare asupra sufletului omenesc. Încă de la numirea sa ca profesor la Școala Normală din Sibiu, în 1937, Gheorghe Șoima s-a dovedit a fi un profesor excepțional pregătit și înzestrat cu un deosebit simț pedagogic. Tinăr și entuziast, dornic de afirmare, orele sale de Muzică erau atractive și chiar emoționante, îndeosebi atunci când cîntecul predat înmbia la un comentariu insuficient. Acum au luat naștere și primele armonizări ale unor melodii bisericesti ale prof. Gh. Șoima: „Heruviciu” și „Ca pe împăratul” și broșura „8 Colinde” pentru cor mixt, în anul 1940.

În anul 1941 este transferat la Academia Teologică din Sibiu ca profesor de Muzică bisericască. Ritual și Tipic, Academie care peste câțiva ani se va ridica la rang de Institut de grad universitar.

La noua instituție el va realiza cea mai lungă, mai stabilă și fertilă activitate de profesor, unde, timp de peste 35 de ani, va pregăti tot aștepta generații de studenți, viitori preoți.

Desigur, pregătirea muzicală se axa în prima linie pe însușirea melodiilor predate. Dar nu se răminea numai la atât. Ele se aduceau. Sensibilizându-și studenții printr-o analiză muzical-liturgică și teologică a cântărilor bisericesti, descoperind frumusețea intrinsecă atât a textelor, cât și a melodiilor, i-a determinat la o înțelegere elevată a datoriei lor de sacerdoți sensibili, înțelegători.

Prof. Gh. Șoima era o fire sensibilă și delicată. El i-a iubit pe studenții și se simțea bine în mijlocul lor. Nu de puține ori a înmălit numărul orelor de curs, repetind cu câte un grup mai mare sau mai mic unele cântări mai dificile. Lucra cu multă răbdare și înțelegere, dar nu tolera indiferența și indisciplinarea care în muzică sînt extrem de dăunătoare.

Prof. Gh. Șoima a predat studenților noștri și Muzica coral-armonică în cadrul orelor de ansamblu coral.

Dar, după cum este știut, prof. Gh. Șoima era un maestru al armoniei corale și instrumentale. Armoniza cu o deosebită ușurință, de seara pînă dimineața compunea o lucrare ce-i era necesară și uneori chiar pe loc, cînd nu-l mulțumeau bucițele imprumutate. Și, după cum se știe, era foarte pretențios în aprecierea compozițiilor muzicale. Repertoriul său era variat și interesant cuprinzînd atât bucăți laice sau în stil popular, cât și religioase-liturgice.

b) Ca dirijor

O altă latură importantă a activității sale a fost cea de dirijor.

Cu corurile sale de amatori, muncitorești, sau sătești, aborda lucrări cerute de stadiul de pregătire muzicală a membrilor acestor formații. Altfel spus, el se adapta situațiilor și scopurilor urmărite de aceste formații, dar nu neglija nici scopuri mai înalte, cum erau: îmbogățirea repertoriilor, stimularea procesului creației artistice, diversificarea orientărilor stilistice sau chiar pentru îmbogățirea cunoștințelor de specialitate ale dirijorilor.

Gheorghe Șoima a fost unul dintre dirijorii care s-a bucurat de aprecieri unanime pozitive pentru puterea expresivă pe care izbutea s-o dea cîntecelor pe care le interpreta ca dirijor. Printre corurile care i-au simțit puterea dirijorală se numără, pe lângă cele școlare, corurile „Reuniunii Meseriașilor” din Sibiu, în care a cîntat și tatăl său, „Flamura Rosie”, „Întreprinderea Poligrafică”, „Învățămînt”, corurile din Răsinari, Săliște, Alămor ș. a.

Cea mai constantă și mai lungă activitate de dirijor însă a avut-o la Corul Catedralei mitropolitane din Sibiu, urmînd lui T. Popovici, întemeietorul acestui cor imediat după primul război mondial. Desi s-a pensionat de la catedrală în 1976, la corul mitropolitan a continuat să activeze pînă în ultima zi, adică, joi 21 nov., cînd a tinut ultima repetiție.

Cu Corul Catedralei a realizat momente de rară subtilitate muzicală religioasă, atât în cadrul Liturghiilor duminicale, cât și în concertele ocazionale de instalări de ierarhi, aniversări, ori de Concertul de colinde, care, din anul 1926, este prezent în

fiecare an, în duminica dinaintea Crăciunului.

În ce privește stilul interpretativ, el a menținut și adîncit modul de cîntare religioasă al lui Timotei Popovici care este un mod aparte față de alte coruri bisericesti din țară, mai liniștit, sobru, propriu adîncirii atmosferei de rugăciune.

c) Ca compozitor

Nu poți vorbi sau aminti de părinte. Gh. Șoima, fără a menționa creația sa muzicală. Gheorghe Șoima a fost un compozitor de nivel superior și foarte laborios. S-ar putea spune, că s-a evidențiat ca cel mai productiv și mai valoros compozitor sibiuan din vremea noastră, cupunînd atât muzică laică-populară, cât și muzică religioasă-liturgică.

În ce privește muzica laică, lucrările sale sînt mereu puncte de referință și de analiză pentru specificul cîntecului „Mărginimii” sibiene. Nu s-a făcut pînă acum o numărătoare sau o listă a tuturor lucrărilor sale muzicale publicate sau nepublicate, dar, în orice caz, ele sînt foarte multe, mai ales cele nepublicate.

Menționăm totuși, două Caiete de Coruri ale prof. Gh. Șoima: unul fiind editat de „Casa creației populare” a județului Sibiu, în 1970, și care cuprinde 21 de cîntece. Editarea acestui Caiet este un omagiu și prinos de recunoștință adus activității îndelungate și caracterizată de probitate artistică a compozitorului, dirijorului și pedagogului sibiuan Gh. Șoima, care și pentru valoarea compozițiilor respective, care „apar ca un rezultat al îmbinării simțirii și gândirii muzicale a poporului român din părțile sudice ale Ardealului”.

Al doilea Caiet de Coruri a apărut la Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din București, în anul 1973, și cuprinde zece cîntece (v. recenzia subsemnatului în „Studii Teologice” nr. 5—6/1974).

În ce privește compozițiile religioase-liturgice pe lângă cele arătate mai putem enumera: răspunsurile de după predică: „Bine este cuvîntat...” și „Văzut-am lumina...”, „Tatăl nostru”, axionul „Cuvine-se cu adevărat...”, o Liturghie întreagă în La major, denumită „Liturghia dogmatică”, o serie de concerte ca: „Poadoaba casei Tale”, „În biserică măririi tale...”, „Rugăciunea Sf. Eftrem...”, „Rugăciune” pe versuri de M. Eminescu, și mai multe colinde.

Gh. Șoima a fost pasionat și de muzica instrumentală pentru care a scris nu mai puțin de 17 piese simfonice, dintre care unele au fost executate de Filarmonica din Sibiu. Între ele se distinge simfonia „Alpii Transilvaniei” care este cea mai recentă și mai cunoscută de publicul sibiuan.

Cu corul Catedralei, el și-a cîntat aproape toate lucrările religioase, cu excepția Octoihului, și le-a dat viață așa cum dorea el. Trebuie spus că prof. compozitor Gh. Șoima a apreciat și a promovat cu toată convingerea și lucrările altor compozitori bisericesti, printre care: Gh. Dima, T. Popovici, G. Muzicescu, Gh. Cucu, I. Chirescu, N. Lungu, Lamakin, Lwovski și alții mai tineri.

d) Ca muzicolog

O altă latură a personalității lui Gh. Șoima este aceea de muzicolog,

adică, a avut și preocupări teoretice muzicale și literare, chiar de gîndire adîncă filozofico-muzicală și teologică.

Ca profesor de vocație, el s-a preocupat atât de latura formativă cît și de cea informativă a studenților săi. Pe ambele funcții didactice le-a considerat necesare și, în măsura în care putea, le satisfăcea cu multă pasiune. În acest scop, el scrie un studiu intitulat „Principii psihologice ale rînduieilor bisericesti”, pe care l-a și publicat în 1947. În el vorbește despre contribuția muzicii bisericesti și a imnografiei bisericesti la structurarea rînduieilor slujbelor cultului creștin ortodox.

O altă lucrare importantă și bine scrisă este cea intitulată: „Funcțiile muzicii liturgice”, apărută în 1945, în care tratează în amănunt rolul muzicii în cultul creștin public. Toată cartea este încă foarte actuală și utilă. Problema legăturii esențiale a muzicii cu cultul creștin public era una din cele mai proprii ființei sale.

În afară de acestea, a mai scris foarte multe articole, studii, a tinut multe conferințe și comunicări, în care, pe lângă felul propriu de expunere, a adus cunoștințe interesante și utile privind atât cunoașterea muzicii bisericesti, cît și a celei populare, lămurind o serie întreagă de probleme specifice.

ALTE ACTIVITĂȚI

Profesorul Gh. Șoima este cunoscut sibiuienilor și pentru că, timp de aproximativ 15 ani (1946—1959), a fost profesor de armonie la Școala Populară de Artă din Sibiu, unde a inițiat în tainele armoniei mulți elevi care au ajuns dirijori, culegători de folclor și compozitori.

La fel, trebuie amintit că pînă acum cîțiva ani a deținut funcția de secretar al Cenaclului Uniunii Compozitorilor din Sibiu, din care a fost eliberat la cererea sa. A fost membru în Comitetul de Cultură și Educație Socialistă Sibiu, a desfășurat activități culturale-artistice, participînd și îndrumînd echipe artistice, ori făcînd parte din diferite comisii. Pentru activitatea sa deosebită pe care a deșus-o pe linie cetățenească a fost ales deputat și distins cu diferite ordine și medalii ale Republicii Socialiste România și a primit distincții și pe linie bisericască.

Din aceea ce s-a arătat aici, chiar și pe scurt, se poate vedea că prof. Gh. Șoima a fost nu numai un om adevărat, ci și o personalitate muzicală completă care a făcut cinste Bisericii și școlii noastre, orașului nostru și poporului din care se trage. Prin modul de viață cîntată, modestă, prin fapte de aleasă omenie și-a atras prețuirea și mai ales popularitatea, dovedită și prin prezența aici atât de numeroasă a tuturor celor care l-au cunoscut.

Slujba înmormîntării a avut loc în Catedrala ortodoxă din Sibiu, unde defunctul și-a desfășurat cea mai lungă activitate ca dirijor al corului acestei Catedrale și unde, în prezența unei numeroase asistente formată din foști elevi, studenți, colegi, prieteni, colaboratori și cunoscuți, un sobor numeros de preoți și diaconi dintre profesorii Institutului Teologic din Sibiu și dintre preoți ai catedralei precum și dintre foștii săi studenți, a săvîșit prohodirea celui care a fost pr. prof. dirij. și compozitorul Gh. Șoima. Răspunsurile au fost date de corul Catedralei și al Institutului teologic.

La sfîrșitul slujbei s-au tinut cîteva cuvîntări care au evidențiat diferite aspecte din viața și activitatea sa complexă. O analiză a personalității operei sale a fost făcută de P. C. Arhidiacon Ioan Popescu, urmașul său la catedrală și dirijorul corului catedralei.

Au mai vorbit: P. C. Diacon Nicu Moldovan de la Institutul teologic București, prof. I. Vizetiu din Săliște, Carol Comșa din Sibiu, prof. Cornel Arion și muzicologul Constantin Arvinte din partea Uniunii Compozitorilor din București și pr. Ion Boțocan de la Catedrala din Sibiu.

Seria cuvîntărilor a încheiat-o P. C. prof. Constantin Voicu, rectorul Institutului Teologic din Sibiu, care a dat citire scrisorii de condoleanță trimisă de I. P. S. Mitropolit Antonie, și telegramelor unor înalți ierarhi.

Arhid. Lector Ioan Popescu

Schitul Țibucani

(Continuare din pag. a 4-a)

poate citi un scurt istoric, tipărit, care spune în text, că ar înlocui pe altul mai vechi, scris cu mina din slova veche în slova cea nouă și care amintește că, după actual găsit la acest schit de sihăstrie din anul 7282 (1774), biserică ar fi ridicată cu cheltuiala boierului spătar IORDACHI CANTACUZINO DELEANU, care s-a îngrijit de cele trebuincioase sfîntelor slujbe și viețuitorilor, prin act și pisanie ctitoricească. După ce arată îmbunătățirile aduse schitului ulterior și cere urmașilor să păstreze porunca ctitorului, privind bunul mers al celor de trebuință slujbelor și viețuitorilor, actual este semnat de cavalerul IONITA BOTEZ, la anul 1859, iulie 22. În anul 1959 s-a adus de la Țibucani la mînăstirea Secu, de care depinde în prezent schitul, un număr de unsprezece manuscrise și alte lucruri vechi, ceea ce denotă că au existat aici și preocupări culturale.

Se pare că ucenicii ai lui Paisie Velciovski de la Neamț s-au retras la Țibucani pentru liniște și aici au continuat, atât rugăciunea isihastă, cît și copierea și înfrumusețarea multor manuscrise. Amintim în acest scop pe eruditul Ilarion Dascăl, care

Centenarul Liviu Rebreanu

Liviu Rebreanu a văzut lumina zilei la 27 noiembrie 1885 în satul Țirlișua, atunci, jud. Solnoc-Tobica, astăzi Bistrița-Năsăud, din părinții Vasile Rebreanu — învățător, și Ludovica Diuganu — casnică (Zaharia și Maria Herdelea, din romanul *Ion*), primul copil din 14 frați și surori.

După școala primară în satul Maieru (același județ), unde se mutaseră părinții, a urmat Gimnaziul grăniceresc din Bistrița (două clase) și continuă la Școala civilă (liceu) din același oraș.

Privitor la profesie, tatăl său a dorit să fie, ca și el, învățător; mama, femeie credincioasă, se gîndise să-l facă preot; el înclina spre medicină. Dar, obținînd o bursă, a făcut Școala reală de honvezi din Șopron și Academia militară „Ludoviceană” din Budapesta, ajungînd sublocotenent în armata maghiară.

Neputînd suporta atmosfera șovină antiromânească din armată și oficialitatea de stat ungară, a venit la București, ca să se facă scriitor.

„Vistierul bunătăților și Dătătorul de viață” îl înzestraseră cu dar de scriitor (începuse să înnegrească pagini literare din anii școlari). În Capitala țării, ajutat de G. Coșbuc, prof. M. Dragomirescu și alții, scrie literatură și gazetărie în mai multe reviste și ziare (*Lucaefărul*, *Convorbiri critice*, *Ordinea*, *Falanga* (unde este secretar de redacție), *Scena* (pe care a editat-o împreună cu scriitorul-cumnat Mihail Sorbu)...

Emil Gîrleanu l-a luat secretar literar la Teatrul Național din Craiova. A colaborat la revista craioveană *Ramuri*, la revista *Cosînzeana* din Orăștie, *Rampa* din București ș. a. S-a căsătorit cu actrița Fanny I. Rădulescu. Guvernul ungar l-a cerut de la guvernul român, sub acuzația de trădător. La Budapesta a fost încarcerat, judecat, dar a scăpat... S-a întors la București.

A continuat să scrie literatură și să facă gazetărie, în *Adevărul* (reportaje), *Universul literar*, *Ziua*, *Ilustrațiune română*, *Capitala*, *Scena* (ca redactor) ș. a. Tipărește primele volume de nuvele și schițe, *Frîmătări* (1912), *Golanii* (1915), *Mărturisire* (1916). Este primit membru în Societatea Scriitorilor Români și ales secretar al Societății. A început să scrie romanul social *Ion*.

În timpul primului război mondial a stat în București, sub ocupația inamică cîteva luni, apoi, ajutat de socialiști, a ajuns la Iași.

Avea un frate, Emil Rebreanu, ofițer în armata maghiară și combatant pe frontul din Carpați. A încercat să treacă Carpații la români, a fost prins, judecat ca dezertor și spînzurat. Înapoiat în București, scriitorul a căutat osemintele fratelui său, le-a găsit, le-a reînhamat la Ghi-meș Palanca (unde s-a petrecut uciderea lui), i-a pus un monument de erou la mormînt și a scris romanul *Pădurea spînzuraților*, cu sublocotenentul Emil Rebreanu (în roman Emil Bologna) personaj central.

Scrie nuvele cu scene și probleme sociale din război — *Ră-*

fuiala, *Ițic Ștrul dezertor*, *Catastrofa*, *Norocul*, *Culcușul* ș. a. Se afirmă și se impune ca romanier viguros și prolific, creator al romanului românesc modern, cu precădere social. A terminat și a publicat *Ion* (1920), pomenita *Pădurea spînzuraților* (1922), *Adam și Eva* (1925), *Ciuleandra* (1927), *Crăișorul Horia* (1929), *Rădcoala* (1932), *Jar* (1934), *Gorila* (1938), *Amîndoi* (1940), *Amalgam* (1943)...

A scris și piese de teatru — comedii de moravuri, *Cadrilul*, *Plicul*, *Apostolii*, jucate pe scenele teatrelor.

S-a afirmat și ca scriitor militant. A editat, ca director, reviste literare, *Mișcarea literară* (1924—1925), *Gazeta literară* (1929), *România literară* (1932—1933), cotidianul *Viața* (1942—1944).

S-a bucurat de numeroși cititori, de elogiile maxime ale criticii literare; a fost distins cu Premiul național literar (1929), membru titular al Academiei Române (1939), președinte al Societății Scriitorilor Români, director al Teatrului Național din București.

S-a stins prematur, răpus de o boală necrușătoare (menorocirea secolului!), în noaptea de 31 august/1 septembrie 1944, în casa de la Valea Mare — Pitești. Înhamat provizoriu acolo, a fost reînhamat (în noiembrie 1944) în Cimitirul Bellu din București, în vecinătatea lui M. Eminescu, G. Coșbuc și I. L. Caragiale, unde mai apoi au fost înmormîntați și M. Sadoveanu, G. Călinescu, Zaharia Stancu, Marin Preda, Nichita Stănescu...

O notă personală a scriitorului Liviu Rebreanu a constat în prețuirea devotată a poporului român și a tradițiilor populare românești (la intrarea în Academia Română a vorbit despre *Lauda țaranului român*. A înțeles, a respectat și a practicat credința ortodoxă și obiceiurile poporului (după cum atestă *Jurnalul* scriitorului, vol. I (1983), II (1984); în romanul *Ion*, între personajele principale figurează și preotul Constantin Boteanu, prieten și confident al lui Emil Bologna, care l-a însoțit pînă la mormînt; scriitorul a sfîrșit viața creștinească — vezi *Lucaefărul*, 8 august 1981, p. 3).

Scriitorul Liviu Rebreanu a avut relații și cu Sibiu — cu Mitropolia. Editura Arhidiecezană a tipărit, în 1923, cartea-broșură *Clipe de întremare sufletească*, cu mărturisirea scriitorului *Mîntuirea o aduce singură credința*. Venea des la Orlat, invitat al unei prietene din copilărie, Letiția Miron, născută Slăvoacă. Îndrăgise locurile și scria cu spor în Orlat (*Jurnal*, vol. I și 2).

Centenarul nașterii, sărbătorit obștește în toată țara, încă de la începutul anului, constituie o închinare, deplin meritată a scriitorului Liviu Rebreanu; certifică valoarea lui de scriitor clasic reprezentativ și operele sale literare sînt contribuții românești de seamă la patrimoniul cultural mondial (este între scriitorii români cei mai traduși în alte limbi — vezi *Cartea românească în lume*). Pr. Gheorghe Cunescu

L. REBREANU

O scrisoare despre George Coșbuc

În colecțiile de documente sibiene au fost depistate mai multe scrisori ale lui Liviu Rebreanu, dintre care una mai interesantă evocă sentimentele sale de dragoste față de marele nostru poet George Coșbuc.

Scrisoarea, datată 14 august 1936, este de fapt un răspuns la rugămintea insistantă a președintelui „Astrei” I. Moldovan, în care îi comunică acordul său, deși atunci lucra și era prins de febra creației unui nou roman, (*Gorila* — n. n.) de a ține o conferință despre „un literar de seamă” la adunarea generală a Astrei, cu prilejul jubileului de 75 de ani de la înființarea acestei prestigioase asociații de cultură a poporului român.

Iată textul integral al scrisorii:

Mult stimat Domnule Președinte,

Lipsind din țară mai mult timp, abia deunăzi am putut primi amabila Dv. scrisoare din 25 iunie curent.

Vă mulțumesc înțit pentru gîndurile prea bune ce le aveți față de mine. Cum aș putea să vă arăt mai elocvent sentimentele ce vi le păstrez decît trebuindu-mă să vă satisfac dorința într-o formă cît mai deplină?

Prin urmare nici nu mai incupe vorba — primesc cu plăcere onoarea ce-mi oferiți de a conferința în seara de 13 septembrie în cadrul adunării generale jubiliare a Astrei.

În ce privește subiectul conferinței mi-aș permite să prefer ultima alternativă dintre cele amintite de Dv., anume cîntirea unui literar de seamă.

Mie mi-ar veni foarte greu să vorbesc despre opera mea, mai ales la o ocazie atât de solemnă; parcă ar fi și puțin lipsă de modestie.

În schimb mi-ar fi drag să vorbesc de pildă despre Coșbuc, cel mai mare poet pe care l-a dat Ardealul pînă azi și care începe să fie uitat chiar de ardeleni.

Firește, n-aș face — nici n-aș avea calitatea — o conferință gravă și savantă, ci mai curînd o „causerie” potrivită pentru un festival literar-artistice în care să reconstituiesc personalitatea poetului și să-mi cer a-i reactualiza intruciva opera.

Ar depinde de proporțiile festivalului cît de lungă să fie „causeria”; în orice caz n-ar trece peste 40—50 minute și-n orice caz aș putea garanta că n-ar plictisi lumea.

Dacă propunerea mea ar fi agreată, v-aș ruga să-mi dați un cuvînt de blagoslovire cît mai neîntîrziat, comunicîndu-mi durata conferinței și, dacă se poate, restul programului seratei ca să-mi aranjez textul după împrejurări.

Încă odată toate mulțumirile mele împreună cu urările de izbîndă!

Al Dv. prea devotat

Liviu Rebreanu

M. Șt. Grigorie

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

SIBIU

■ Sîmbătă, 16 noiembrie 1985, la Centrul mitropolitan din Sibiu a avut loc, sub conducerea I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, Consiliul eparhial, în cadrul căruia s-au prezentat rapoartele celor trei secții ale Consiliului: bisericesc, cultural și economic, rezolvîndu-se totodată o seamă de probleme curente, legate de numiri la parohii vacante, burse și dotații pentru studenții teologi și elevii seminariștilor, ajutoare pentru parohiiile cu mijloace materiale mai modeste etc. A doua zi, Duminică, 17 noiembrie 1985, în capela Institutului Teologic Universitar din Sibiu s-a săvîrșit, în prezența ierarhilor și membrilor Adunării eparhiale, Sf. Liturghie și Te-Deum, după care deputații eparhiali, în frunte cu I. P. S. Mitropolit Antonie, au vizitat noua clădire, cu trei nivele, cu săli pentru ședințe, camere de oaspeți etc., ridicată la reședința mitropolitană din Sibiu, tipografia eparhială, înnoită și ea în ultimii ani, și casa Eminescu, cu colecția de icone existentă aici, reamenajată și această clădire. În continuare, I. P. S. Mitropolit Antonie a deschis lucrările Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului, sesiunea 1985, dînd cuvîntul celor trei rapoartori și anume: P. C. prot. Gr. Cernea, la raportul general al secției bisericesci, lucrat de P. C. cons. M. Sămărghian, din care s-au desprins aspecte din activitatea I. P. S. Mitropolit Antonie pe plan intern, ca sfințiri de biserici, vizitații canonic, consfătuiri cu preoții și protopopii, hirotoniri etc., cit și pe plan extern ca participări la diferite intruniri cu caracter internațional, din activitatea P. S. Episcop-vicar Lucian, din activitatea așezămintelor monahale din Arhiepiscopia Sibiului, colecta F. C. M., mișcări de personal: numiri, transferări, pensionări etc., distincții, abateri disciplinare etc.; P. C. prot. P. Boeriu, la raportul general al Secției culturale, lucrat de P. C. cons. Gh. Papuc, care a redat aspecte din lucrarea Institutului Teologic Universitar din Sibiu, cu bogata sa activitate de formare sub raport instructiv și moral-cetățenesc a studenților și doctoranzilor în Teologie, ocupîndu-se totodată de cursurile de îndrumare și de scurtă durată, de conferințele preoțesti, de activitatea editorială, bogată și în anul 1985, cu tipărirea de noi cărți, de lucrarea predicatorială și social-obștească și patriotică a preoților, de aniversările și comemorările patriotice și bisericesci mai de seamă din 1985, de grija pentru obiectele din P. C. N., de muzeele și colecțiile muzeale bisericesci din Arhiepiscopie, cercetate și în acest an de zeci de mii de turiști din țară și străinătate, de vizitele de peste hotare la Centrul mitropolitan și Institutul Teologic Universitar Sibiu etc., toate aceste date P. C. prot. P. Boeriu îmbrăcîndu-le într-o frumoasă haină poetică; D-l I. Georgescu, la raportul general al Secției economice lucrat de P. C. cons. Dumitru Dan, care a oglindit activitatea economică și gospodărească din ultimul trimestru al anului 1984 și primele trei trimestre din acest an la Centrul mitropolitan Sibiu, bilanțuri încheiate în chip pozitiv, specificîndu-se totodată sursele de venituri, ca și cheltuielile conștînd în investiții la Centrul arhiepiscopesc: terminarea lucrărilor de la reședința mitropolitană, lărgirea spațiului la tipografie și dotarea ei cu noi mașini, reparații la Schitul Păltiniș, inclusiv pictarea bisericii, replantarea viei de la Sărăcsău, dotații bănești acordate în 1985 multor unități parohiale etc. Raportul s-a mai ocupat de activitatea desfășurată de controlul financiar intern, de biroul tehnic și serviciul juridic etc., supunîndu-se totodată aprobării bugetul Centrului arhiepiscopesc pe anul 1986. Pe marginea rapoartelor au luat cuvîntul deputații eparhiali: P. Deji (Făgăraș), M. Hălmașiu (Avrig), prot. onor. Z. Moșoiu (Brașov), prot. onor. P. Boeriu (Medias), pr. vicar onor. T. Belascu, arhid. rector C. Voicu, cu toții apreciînd activitatea multiplă și bogată desfășurată în Arhiepiscopie pe toate planurile și în anul 1985, mulțumînd I. P. S. Mitropolit Antonie pentru acest bilanț rodnic. Deputații eparhiali care au luat cuvîntul au făcut și alte aprecieri, precum și unele sugestii, exprîmînd cu toții I. P. S. Sale urări de sănătate și mult bine cu prilejul zilei de naștere (17 noiembrie). Încheind lucrările Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului, sesiunea 1985, I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a formulat unele jaloane privitoare la activitatea viitoare.

■ Intre cititorii vrednicului de pomenire mitropolit Nicolae Bălan se numără și Schitul Păltiniș din Munții Cibinului, așezămint de odihnă și reculegere sufletească. Prin grija I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, la acest așezămint s-au făcut reparații capitale la toate clădirile, casa de lingă biserica a fost reamenajată, iar frumoasa bisericuță de lemn a fost îmbrăcată într-o reușită haină picturală, executată de pictorul Ov. Preotescu din București.

■ Joi, 21 noiembrie 1985, intrarea în Biserică a Maicii Domnului, această bisericuță a fost reînălțată de I. P. S. Mitropolit Antonie, cu participarea cadrelor didactice de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu. La momentul cuvenit, Cuv. ierod. Onufrie Gh. Ertimie a fost hiro-

tonit într-un ieromonah pe seama Mănăstirii Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus. La priceasnă a predicat P. C. prof. Ilie Moldovan, care a zăbovit asupra citorva înțeleșuri ale praznicului. La sfîrșitul Sf. Liturghii, I. P. S. Mitropolit Antonie a omagiat personalitatea mitropolitului Nicolae Bălan, vrednic profesor de Teologie, participant de seamă la marea noastră Unire din 1918, patriot înflăcărat și ierarh înțelept, autorul multor împliniri bisericesci între cele două războaie mondiale, cîtor de oameni prin formarea unui mînunchi de teologi de frunte al Bisericii noastre etc. În după masa aceleiași zile, la același așezămint I. P. S. Sa a condus lucrările unui consiliu profesional al profesorilor de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, cu care prilej s-au dezbătut unele probleme legate de lucrarea acestei instituții de învățămînt teologic.

ALBA IULIA

a rostit un ziditor cuvînt de învățătură. Preotul paroh Nicula Teodor a fost hirotesit într-un sachelar, iar membrilor consiliului și comitetului parohial P. S. Sa le-a oferit gramate chiriarihale.

■ Duminică, 13 octombrie a.c., P. S. Episcop Emilian a săvîrșit slujba sfințirii bisericii „Cuv. Paraschiva” din filia Filipșul Mic, parohia Filipșul Mare, prot. Reghin. Și cu acest prilej P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învățătură. Pr. paroh Roșca Teodor a fost hirotesit într-un sachelar, iar membrilor comitetului și consiliului parohial li s-au oferit din partea P. S. Sale gramate chiriarihale.

■ În perioada 15—18 octombrie a.c., sub directa îndrumare a P. S. Episcop Emilian s-au desfășurat la Centrul Eparhial cursurile misionar-patriotice de scurtă durată a celei de-a 12-a serii, cu 30 preoți din Eparhie. Și cu acest prilej P. S. Sa a oferit preoților cursanți îndrumări prețioase legate de o activitate preoțască ziditoare față de cei încredințați spre păstorie, la împlinirea cu conștiinciozitate a îndatoririlor cetățenești.

ORADEA

lucrărilor de renovare din ultimii ani, unde a ținut un ziditor cuvînt de învățătură. Preotului paroh Nicolae Chiș i-a acordat rangul de sachelar.

■ Duminică, 27 octombrie 1985, ierarhul a săvîrșit slujba de sfințire a bisericii din filia Bozna (parohia Păuș), prot. Zalău, care în ultimii ani a fost reparată în exterior și în interior, fiind împodobită cu o frumoasă pictură în frescă. Preotul-paroh Petru Bidar a fost distins cu rangul de iconom. În cuvîntul de învățătură, ierarhul a adus cuvinte de apreciere credincioșilor și păstorului lor sufleteș pentru jertfelnicie și strădanie. Tot Duminică, 27 octombrie, s-a făcut de către pr. vicar eparhial Augustin Lucian, ca delegat chiriarihal, binecuvîntarea unui clopot nou la biserica din parohia Rașca, prot. Satu Mare. Delegatul chiriarihal a transmis credincioșilor și preotului paroh Moise Gabriel, din partea P. S. Episcop Vasile, arhieresti binecuvîntări și felicitări pentru înzestrarea bisericii cu noul clopot.

■ Duminică, 3 noiembrie 1985, P. S. Episcop Vasile s-a aflat în mijlocul credincioșilor din parohia Homorodul de Mijloc, prot. Carei, cu care prilej a binecuvîntat lucrările de înnoire exterioară a bisericii, tencuită în terasit, și interioară, împodobită cu o reușită pictură în tempera grasă și înzestrată cu un foarte frumos iconostas nou, sculptat în lemn de stejar. Arhipăstorul a ținut un amplu cuvînt de învățătură. Membrii Consiliului parohial le-a înmînat cite o scrisoare de apreciere, iar preotului paroh Mircea Pîntea i-a acordat rangul de iconom. Tot acum, i s-a acordat rangul de sachelar preotului Ioan Pădurean de la parohia Homorodul de Sus, în urma bunelor rezultate constatate în vizita pe care a făcut-o ierarhul în biserica parohială, în dimineața aceleiași zile, în drum spre Homorodul de Mijloc.

■ Vineri, 8 noiembrie 1985, de sărbătoarea Sf. Arh. Mihail și Gavril, P. S. Episcop Vasile a săvîrșit Sf. Liturghie în biserica parohială din Lunca Vașcăului, prot. Beiuș. Cu acest prilej, a oficiat și slujba de binecuvîntare a unui foarte frumos monument din marmură, înălțat din jertfelnicia bunilor credincioși, la indemnul vrednicului lor păstor sufleteș, pr. Gavril Popa, într-un amintire a cinstirea celor 28 de eroi români din primul război mondial și a celor 20 din cel de al doilea război mondial, filii ai acestei localități, ca și pentru toți eroii români, căzuți pentru apărarea Patriei, întregirea țării și slava sfinței noastre Biserici strămoșești. În cuvîntul de învățătură, ierarhul a adus un pios omagiu de recunoștință erorilor români și i-a felicitat pe credincioși și pe preot pentru această onorantă împlinire.

La întoarcere spre casă, noi bihoreni, ajunși în gara Oradiei, ne-am încolonat și, în marș spre centru, am intonat cîntece și marșuri românești, pînă în dreptul teatrului. Lumea străină se uita buimăcită. Așa, în acordurile marșului „Pe-al nostru steag” ne-am împrăștiat. Cum noi, cei din apropierea Oradiei, nu aveam alte mijloace, în noapte, am pornit pe jos spre casă. Eram subsemnatul (Gh. Bordașiu), preotul Malița și alții. Cu bucurie am vestit apoi consătenilor noștri vestea cea mare și așteptam înfăptuirea ei.”

Așteptarea avea să întîrzie, precum se cunoaște. Destinul acestui colț de țară, atît de greu încercat, a vrut ca și la împlinirea acestei bucurii el să fie cel din urmă care să se împărțeașcă de ea. Au trebuit să treacă aproape cinci luni de așteptări, de lungi și grele suferințe, pînă cînd, în 20 aprilie 1919, dorobanțul român să pună piciorul în orașul de reședință al județului Bihor. Ziua învierii Domnului din acel an a însemnat și ziua învierii poporului român „din somnul cel de moarte”, trezirea lui la o viață nouă, liberă și independentă, care a deschis calea spre vremurile deplinei independențe ce a urmat.

Semnalăm... Semnalăm...

● Salutăm pagini din Mark Twain și Jean Cocteau în „România literară” (nr. 27, 1985). Dr. Mihaela Minulescu recenzează în același număr cartea compatriotului și prietenului nostru din Madrid, George Uscătescu: Breviario de cultura (Madrid, 1985). Oare cititorii români știu cite pagini ar umple numai bibliografia scrișului acestui mare om al condeielui? S-ar face o cărticică.

● Două eseuri docte: Al. Dușu: Mentalități și romane (p. 24) și Radu Florian: Cultura — expresivitatea obiectivată a spiritului, în „România literară” (nr. 27, 1985, p. 19—20).

● Rar se întîmplă ca un întreg număr de revistă să fie interesant și substanțial. Evident, depinde și de interesele particulare ale unuia sau altuia dintre cititori, dar nr. 5/1985 al „Revistei de istorie” cred a întruni numeroase aprecieri. Iată cîteva titluri: Anca Tanașoca, Bizanțul în istoriografia românească veche, studiu solid, extrem de bine informat și bine scris; Marian Stroia, Aspecte ale societății românești în viziunea călătorilor străini (1774—1821); Dan Berindei, Istoricii români și lumea germană (de la mijlocul secolului al XIX-lea la începutul secolului al XX-lea); Paul Cernavodeanu, Imaginea Angliei la călători români pînă la 1800 (I); Eugen Denize, Spania în cultura medievală românească; Nagy Pienaru, Imagini și stereotipuri occidentale despre otomani în veacul al XV-lea; Dan A. Lăzărescu, O imagine europeană asupra Poloniei medievale. Tot atît de interesante sînt și recenziile semnate de Ecaterina Stănescu despre o carte a lui Marin Bucur (Jules Michelet și revoluționarii români, Cluj-Napoca, 1982); Mihai Manea despre o carte a lui Philippe Vigier; Ileana Cazan despre o carte a lui Harald Zimmermann (Veacul întunecat (sec. X, n. n.), trad. rom. București 1983); Eugen Denize despre cartea lui Octavian Lohon, Lumea unui continent.

● Oare ce temeri ascunse și ce judecăți, de care pare a se teme el însuși, l-au împins pe Eugen Simion să se întrebă: „Moare mitul marelui scriitor? N-aș putea accepta acest deces și, la drept vorbind, nu cred că este posibilă o tragedie atît de mare a spiritului”. Nu crede, dar nu aruncă întrebarea la coș! Am cules-o dintr-o carte bună, în care spiritul își desfășoară cu dezinvoltură zborurile de albină care culege și dă bucurii temeinice: cartea se cheamă Sfîdarea retoricii, cu un subtitlu: jurnal german (Cartea Românească 1985).

● După o convorbire cu Mihai Ungheanu pe o întregă pagină a „Luceafărului” (nr. 3, 1985, p. 3) — și ce pagini are Luceafărul! — citim acum despre Ioan Alexandru sub semnătura criticului Dumitru Micu, într-o lungă prezentare în „România literară” (nr. 27, 1985, p. 4—5) sub titlu: „Negarea infernului”. Criticul îi trece întreaga operă printr-un ciur exigent, dar cu evidentă simpatie și admirație, situînd-o în contextul românesc și european. „Ioan Alexandru întemeiază în spațiul imaginarului o Românie — „pămînt transfigurat”!

Salutăm cu mare bucurie și prețuire și noua carte a poetului imnolog, izvorită din iubirea pentru Bucovina și pentru sîlașul de veci din care veghează asupra Moldovei Ștefan cel Mare: Imnele Putnei (București, 1985).

● Sînt un cititor fidel al „Trapezului” lui Geo Bogza. Păstrîndu-și sufletul și inima de copil, gata oricînd să scapere vorbe sprintene, ca niște baloane multicolore lansate spre adîncurile înălțimilor, în ultima vreme face tot mai mult și figură de înțelept. Și se dovedește că este. Unele din sentințele lui se cer reținute. Iată cîteva: „Legătura mea cu cartea nu stă în faptul că am scris cărți, ci că am fost — sper — un om cum scrie la carte”. Minunat. Minunat. Cine n-ar fi fericit să poată îndrăzni o astfel de mărturisire? Alta: „Am impresia că timpul genurilor neînțelese a trecut. În existența omenirii se încheie încă un capitol romantic”. Cred că Geo are dreptate. Dar mai cred că nu e străin de faptul că mai sînt totuși unii (scriitorii) care cred că a fi neînțeleș e tot una cu a fi geniu. Și se străduiesc! Cred că maestrul mai citește și ceva... poezie, zisă modernă, care e modernă, dar nu e poezie!

Iată și una care e cam altfel, abia ascunzînd discrete semne de îngrijorare: „Nu știu cum voi fi înaintat în viață, cînd în fiecare zi am dat un pas înapoi”. Înapoi spre ce? Spre cine? Spre unde? Desigur, spre ce crede fiecare. Oricum, înapoierea de tot a lui Bogza, să fie cît mai tîrziu! Ne place pe pămînt. După rugăciunea pe care a născocit-o, îl va prinde sigur în capcan pe Dumnezeu: „Scriu aceste texte cu speranța că l-ar putea amuza pe Dumnezeu și că ar putea spune: — Ia să-l mai lăsăm puțin, să vedem ce-i mai dă prin minte.”

● Sub titlu „Un recensămint inedit al românilor din Transilvania” prof. univ. dr. Nicolae Popp, publică în „Flacăra” (nr. 22, 1985, p. 17) date despre o importantă descoperire făcută de d-sa în Arhivele din Viena, descoperire care poate fi considerată „o verigă pe linia continuității elementului românesc în Transilvania”.

E vorba de un recensămint — conscripție iosefină — făcut din ordinul lui Iosif al II-lea acum 200 de ani (1786), din care se poate desprinde care era pe atunci numărul românilor, unde locuiau și ce religie aveau. Recensămintul e cu atît mai important, cu cît e făcut de austrieci, din rațiuni financiare (fixarea impozitelor), „nu de unguri, nici de români”. Iată numai cîteva date, exclusiv Țara Birsei cu Brașovul care erau sub administrația magistratului Brașovului: 2600 de localități, cu 256 381 de case, cu o populație de 1.270.000, dintre care românii erau peste 700.000. Cu 14 ani mai tîrziu, Freiherr von Preiss aprecia în Transilvania 302.886 familii, din care 186.000 erau românești, deci 61,4% din totalul populației. F. von Preiss aprecia că „Românii sînt cei mai numeroși”. Tot un contemporan, Ignaz de Luca, afirma: „Această națiune (românii n. a.) este și în Marele Principat foarte numeroasă... și una din cele mai vechi”.

Din aceiași recensămint se poate stabili că ortodocșii erau acum 200 de ani — în aceeași zonă — în număr de 558.070, iar unii erau în număr de 119.230. Extrem de importantă informație! Ca populație, Brașovul era cel mai populat, avînd 17.000 de locuitori, Clujul 9.630, Sibiuul 8.310, Alba Iulia 4.420, Tg. Mureș 4.340. Turda era mai mare ca Sighișoara, Abrudul mai mare ca Tg. Mureș. Satele aveau cam 80—90 de case, deci cam 400—500 locuitori.

Alături de Conscripția fiscală, din Arhivele Vienei mai există și harta militară și cadastrală a Transilvaniei, din 1773, cu toate așezările și cu denumirile lor (civitas, oppidum, pagus=municipiu, oraș, sat). Prof. univ. dr. Nicolae Popp, descoperitorul, deplînge pe drept cuvînt faptul că niciunul din aceste două documente n-a fost încă publicat, rămînînd închise în arhivă. La cine să facem un Supplex?

ANTONIE P.

Bihoreni la Alba Iulia

(Continuare din pag. a 3-a)

civilă a orașului și a județului, precum și în alte instituții.

În desfășurarea evenimentelor care au premers Adunării de la Alba Iulia, Oradea își revendică cîinstea de a fi adăpostit ședința Comitetului Executiv a Partidului Național Român din 12 octombrie 1918, în casa lui Aurel Lazăr, în care s-a proclamat independența națională a românilor din monarhia austro-ungară, un „document de o deosebită importanță care a marcat intrarea mișcării de eliberare a românilor în faza sa decisivă, finală”. Era „o încununare a năzuințelor seculare ale populației românești de a uza de dreptul la autodeterminare, de a fi liberă și stăpînită pe destinul său. Ea a stat la baza întregului program de luptă a românilor din Transilvania pînă la Adunarea națională de la Alba Iulia”.

Unul dintre bihoreni participanți la Adunare scrie în amintirile sale: „În seara zilei de 30 noiembrie 1918 ajunsesem la Alba Iulia. Era o admirabilă organizare. Fiecare sosit la Adunare era primit de o delegație și încartiruit. Eu (preotul Gh. Bor-

dașiu) și părintele Malița am primit o cameră în centrul orașului. După așezare eram dornici a vedea, a ști. Am ieșit în oraș. Lume și lume, cu cocarde tricolore. Ochiul tuturor erau ațitiți spre detașamentele de moți ce veneau organizați militărește, cu ofițeri călare în fruntea detașamentelor. Cu arma la umăr și desăgii plini de gloanțe, pășeau majestuos urmașii lui Horia și ai lui Iancu.

În zorii zilei de 1 Decembrie pămîntul era albit. Era prima zăpadă din anul 1918. Și cerul binecuvîntase această măreață zi! Plini de neastîmpăr, dis-de-dimineață, am alergat spre biserica ortodoxă. Cum preoții nu aveau cîntăreți, căci nu sosiseră încă, ne-am așezat noi în strană, dînd la început răspunsurile liturgice. La priceasnă s-a cîntat o compoziție specială a lui Zaharia Boiu. După încheiere lumea a cîntat „Deșteaptă-te române” și se îmbrățișau de bucurie. După ședința principalii exponenți ai Adunării, în sala tixită de delegați, au anunțat marea decizie a neamului, „unirea pe veci cu Patria-Mamă România”.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Lucian Făgărașanul, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Diac. prof. Dr. Aurel Jivi — redactor adjunct; Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu — membri; tehnoredactor: Diac. Ezechiel Oancea; corector: Pr. Vartolomeu Constantinescu.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” — sectorul export-import presă P. O. Box 12-201, telex 10376 presfir București, Calea Griviței nr. 64—66.